Temeiuri dogmatice, canonice și patristice pentru care nepomenitorii nu sunt eretici sau schismatici. Răspuns la o scriere „despre eresul nepomenitorilor”

„Se observă, din toate aceste patimi, atât de frecvente și predominante în contemporaneitate, că **stăruirea în pomenirea ierarhilor căzuți în erezie** (dar necaterisiți și nejudecați personal de arhierei ortodocși în sensul acesta) **este tocmai calea de mijloc recomandabilă ca leac pentru zilele noastre**, când discernământul nostru este grav alterat de patimi, mentalități greșite și exagerări, din cauza duhului modern care i-a cuprins pe toți și pe toate, afectat de revolta revoluționară luciferică, în care nu se mai respectă nici revelația, nici înțelegerea revelată a revelației, nici tradiția, nici ierarhia, ci e pus la mare preț teribilismul revoluționar, considerat eroism.”

(*Despre eresul nepomenitorilor*; s.n.)

„Căci ei [cei ce nu pomenesc ierarhii eretici, n.n.] nu au osândit pe episcopi, ci pe pseudoepiscopi și pe pseudoînvățători și **nu au rupt cu schismă unitatea Bisericii, ci s-au silit să izbăvească Biserica de schisme și de dezbinări**.”

(Canonul 15 I-II Constantinopol)

Introducere

Tabloul contrastant pe care îl zugrăvesc cele două mottouri, primul, un pasaj din cartea autorului pe care îl analizăm în acest studiu, iar al doilea, ultima teză a canonului 15 I-II, ar trebui să mă scutească de a mai scrie măcar un cuvânt în plus, sintetizând perfect decalajul dintre gândirea celui ce a scris cartea căreia îi răspund și realitatea canonică.

Îmi voi face totuși datoria de a articula un răspuns, sper mai concis decât scrierea în sine, deoarece rostirea adevărului nu are nevoie de demonstrații elaborate, începând prin a spune că pe siteul unei edituri din Râmnicu Vâlcea, numită Mariam, a fost publicat, probabil undeva în a doua jumătate a anului trecut sau chiar la începutul acestui an (data publicării nu apare pe site, dar din evenimentele relatate rezultă că e cu siguranță după 15 august 2022) o lucrare numită *Despre eresul nepomenitorilor*, semnată de un oarecare părinte Alexandru Anastasiu, din localitate, despre care aflăm, dintr-o corespondență cu un preot nepomenitor, nepublicată în lucrarea respectivă, că ar fi executat-o din ascultare față de ierarhul locului.

Lucrarea este destul de lungă, transpusă în pagini de A4 cuprinzând aproape 70 de pagini, ceea ce înseamnă că, transpusă într-o carte format A3, ar putea produce aproape 200 de pagini, și încearcă, dar, din punctul meu de vedere, nu și reușește, să demonstreze că lupta credincioșilor ortodocși din România contra ecumenismului, prin nepomenirea ierarhilor care au semnat direct sau au primit ulterior documentele sinodului tâlhăresc din Creta ar fi

„schismă/eres/parasinagogă”.

După o lectură a textului, foarte greoaie, datorită stilului extrem de prolix al scrierii, rezultă că motivele invocate de autor pentru a afirma că nepomenirea ierarhului este „eres” se pot enumera, în linii mari, astfel:

1. Numai arhiereii au voie să constate și să judece dacă un ierarh este în erezie.
2. Nimeni din Biserică nu are voie să întrerupă pomenirea unui ierarh decât după ce acesta a fost condamnat de către arhierei.
3. Nimeni în Biserică nu are voie să întrerupă pomenirea decât pentru erezii condamnate de către Sinoadele Ecumenice și Sfinții Părinți.
4. Cei care întrerup pomenirea sunt în afara Bisericii, pentru că nu au un episcop la care să se raporteze.
5. Ierarhia din România nu este vinovată pentru nicio erezie, deoarece la sinodul din Creta teologii și ierarhii ortodocși români au dat o mărturie strălucitoare în favoarea Ortodoxiei, afirmându-o plenar în lupta lor continuă contra ecumenismului.

Desigur, o lucrare de 70/200 de pagini are un conținut de idei mult mai bogat, dar, în opinia mea, acestea sunt ideile de forță care se extrag din text, urmând ca unele dintre considerentele secundare să fie aduse în discuție dacă este cazul, pe măsură ce formulăm argumentația.

Lucrarea pare a îmbrăca o formă oarecum epistolară, dându-ne impresia că este vorba de un schimb de corespondențe cu un nepomenitor. Nu se dă numele nepomenitorului sau al nepomenitorilor cu care autorul corespondează, lăsându-ne pe alocuri să credem că este vorba despre o corespondență imaginară.

Voi organiza răspunsul la această scriere în două paliere: unul, sumar, în care voi identifica câteva probleme de tehnică de argumentare și scriere, și al doilea, în care voi ataca principalele probleme propuse spre discuție, încercând un răspuns ortodox care să îl satisfacă pe exigentul autor.

Pe tot parcursul răspunsului meu, pentru facilitarea exprimării și lecturii, mă voi referi la părintele Alexandru Anastasiu cu termenii „autorul”, „autorul nostru”. Dacă vom folosi același termen și pentru alți autori citați, vom avea grijă să facem distincțiile necesare, în așa fel încât să se înțeleagă la cine mă refer, de fiecare dată.

Lipsa de obiectivitate academică

Principala problemă pe care am identificat-o în scriere, sub aspectul tehnicii de argumentare, este lipsa de obiectivitate academică, manifestată prin următoarele neajunsuri, pe care eu le consider suficiente pentru a invalida toată argumentația:

Mai întâi, atrage atenția **o ură viscerală față de cei pe care autorul îi numește „nepomenitori”**, care transpare din toate paginile scrierii respective. Orice lucrare care are ca fundament ura profundă față de cel despre care scrii nu poate decât să eșueze lamentabil într-o acțiune propagandistică de asasinare de caracter, lipsindu-o de orice urmă de credibilitate.

Fac aici precizarea că termenul de „nepomenitori” este un exonim, dat de către cei ce ne combat, nu noi l-am inventat.

Noi n]u am creat o grupare pe care să o fi numit „a nepomenitorilor”, deoarece ne considerăm membri ai Bisericii Ortodoxe Române și nu dorim să creăm grupări în interiorul acesteia.

Am acceptat acest termen, pentru a facilita comunicarea, și mai ales pentru că, așa cum bine remarca ilustrul profesor al Universității Aristotel din Salonic, protopresbiter doctor Teodor Zisis, în cartea *Îngrădirea nu este schismă. Lămuriri datorate* (pe care probabil autorul nostru nu a răsfoit-o măcar)[1]:

> *În Sfântul Munte, după reforma calendarului și întreruperea pomenirii celor care au acceptat noul calendar, distincția nu se făcea între „îngrădiți” și „neîngrădiți”, ci între „nepomenitori” și „pomenitori”. **Termenii „pomenitori” și „nepomenitori” sunt potriviți și astăzi, punându-i în dificultate pe cei care vor să îi prezinte pe „nepomenitori” drept schismatici, întrucât aceștia nu trec la nicio acțiune schismatică, ci pur și simplu nu îi pomenesc pe episcopii eretici sau cu cuget eretic** (s.n.).*

În al doilea rând, lucrarea manifestă **o necunoaștere a realității fenomenului abordat**. La un moment dat, autorul afirmă că se îndoiește că cineva dintre nepomenitori s-a deranjat vreodată să discute cu vreun ierarh despre erezia din Creta. O lectură a tuturor surselor aflate la dispoziție din belșug atât pe internet, cât și în cărțile scrise în această perioadă, ar fi trebuit să îi dea de înțeles autorului nostru faptul că absolut toți preoții care au întrerupt pomenirea și-au

făcut o mărturisire de credință adresată ierarhului, în care au expus plenar toate doleanțele lor, iar ierarhii, în mare parte, i-au chemat la discuții. Că discuțiile nu au fost în multe situații discuții, ci forme de intimidare sau manipulare, este altceva, dar invitații și participări la discuții au existat în aproape toate cazurile.

Eu, personal, am participat la trei întâlniri cu IPS Teofan al Moldovei și Bucovinei, în care ideea transmisă mitropolit a fost că la Creta a fost apărată Ortodoxia, că documentele sunt foarte bune (lucru infirmat și de către comunicatul Patriarhie din octombrie 2016, prin care s-a spus că documentele mai trebuie analizate, nuanțate și explicate, și de respingerea lor de către Patriarhiile rusă, georgiană și bulgară, dar și de consemnările dintr-o carte a mitropolitului Olteniei, care recunoaște că acolo s-a comis o greșeală gravă) și că își va păstra semnătura pe acele documente până când toți ierarhii Bisericii le vor retrage pe ale lor.

Înaintea întreruperii pomenirii în Moldova, s-a scris o analiză amplă, de câteva sute de pagini, aflată încă pe internet, spre lectură, a erorilor sinodului din Creta, care a fost prezentată mitropolitului Teofan, cerându-i-se să își retragă semnătura de pe acele documente și să denunțe ecumenismul. Nimic mai mult. Documentul a fost semnat de peste 4000 de persoane din toată mitropolia. Răspunsul Mitropoliei a fost o campanie inițiată și susținută de MMB în toate parohiile unde trăiau semnatarii pentru a-i intimida să își retragă semnăturile, dublată de o conferință eșuată la Piatra Neamț, în data de 1 septembrie 2016, unde părintele Patriciu Vlaicu a încercat să îi păcălească pe cei 500 de credincioși aduși de către preoți din toate satele, recrutați dintre cei mai fideli și mai smeriți membri ai parohiilor respective, că la Creta s-a apărat Ortodoxia și că părintele mitropolit poate fi comparat cu Sfântul Vasile cel Mare în termenii contribuției esențiale avute la acest sinod. La argumentele noastre teologice, bine expuse și argumentate, toți cei 500 de credincioși aduși pentru a susține punctul de vedere al Mitropoliei s-au întors împotriva autorității bisericești care îi adusese acolo. Cei care am susținut adevărul de credință în fața trimișilor Mitropoliei și am convins o sală întreagă eram 5-6 persoane. Toate aceste evenimente se găsesc pe internet, pot fi accesate, iar un savant care tratează exhaustiv un fenomen are obligația să le cunoască corect, fără a face presupuneri de genul „sunt convins că…”.

Un al treilea aspect șocant pentru cine cunoaște tematica nepomenirii este **ignorarea faptului că mișcarea de nepomenire din România are cel puțin două curente de gândire: unul pseudoacrivist, care a căzut în derapaje schismatice, și unul echilibrat, ce are unele argumentări cu care până și**

autorul scrierii consonează.

Din toată argumentarea cărții transpare că preotul Alexandru, autorul acesteia, a discutat doar cu unul sau mai mulți dintre puținii nepomenitori extremiști, care susțin dispariția harului în Biserică, dispariția ierarhiei, necesitatea unei noi structuri bisericești etc.

Autorul ignoră, din superficialitatea documentării sau intenționat, faptul că în România există o cale echilibrată a nepomenirii, ale cărei documente programatice și argumentări se află la dispoziție pe internet sau în cărțile scrise de subsemnatul sau de alți autori, care nu susțin ideile puse în contul tuturor nepomenitorilor pentru a-i picta pe toți ca pe niște primitivi schismatici/eretici/parasinagogali, care, din neștiință și teribilism, s-au ridicat împotriva unei ierarhii perfect ortodoxe, angrenate în lupta din greu contra ecumenismului.

> *Să stăm bine, să stăm cu frică, să luăm aminte!*

În realitate, ideile conturate și subliniate în scrierea părintelui Alexandru sunt susținute de o grupare mică de nepomenitori, a cărei influență la nivel național scade pe măsură ce crește influența căii teologice corecte canonic a celor care duc lupta aceasta așa cum au dus-o creștinii în toată istoria Bisericii, când s-au confruntat cu erezia.

Lipsa documentării și tratarea tuturor nepomenitorilor în cheia extremistă a câtorva fac ca lucrarea să devină caducă, ea fiind contrazisă flagrant de realitatea pe care o poate experia oricine se documentează temeinic.

Dorința de a te folosi de greșelile unui grupuscul pentru a le răsfrânge asupra unui grup mai mare, care nu are nicio legătură cu acele greșeli, nu este o metodă științifică de cercetare, ci o tehnică de manipulare a maselor.

Lipsa de consecvență intelectuală

Lipsa de consecvență intelectuală este vădită de unele aspecte profund flagrante, ce transpar din lectura textului.

În prima pagină a scrierii (având la dispoziție doar un articol de internet, prima pagină e paragraful inițial, neputând da referințe precise cu privire la poziționarea în text a pasajelor discutate), aceasta debutează printr-un avertisment, care ne-ar face să credem că, pe tot parcursul textului, autorul va expune exclusiv părerea Bisericii, nu interpretări personale: „«Reiese» e un cuvânt vag, ce denotă o părere personală, nu una sigură dumnezeiască”.

După asemenea *caveat*, ne-am aștepta ca în textul respectiv să nu existe nici măcar o urmă de părere personală. Realitatea este însă că absolut toate interpretările date unor texte biblice sau patristice sunt interpretări personale, de foarte multe ori atât de personale, încât nu au nicio legătură cu scrierile Sfinților Părinți sau cu Scriptura.

Această realitate ne pune în fața celei de-a doua inconsecvențe intelectuale. Textul este plin de argumentări patristice stufoase menite a susține un punct de vedere propus de autor. După cum vom vedea însă din analiza câtorva dintre aceste texte, **există situații în care comentariul părintelui Alexandru este diametral opus celor spuse de către cel ce a scris textul analizat**, ceea ce denotă fie o pervertire voită a textului patristic, fie o incapacitate de a-l înțelege corect. Se întâmplă ca argumentele date din textele patristice să fie exact în favoarea nepomenirii, deși comentariul este contrar.

Aplicarea dublului standard

Există în text cel puțin câteva exemple de aplicare a dublului standard intelectual. Voi analiza unul singur, cel mai important. Într-o argumentare cu privire la grija pe care trebuie să o avem pentru a nu-l judeca pe ierarh ca eretic, autorul folosește inclusiv pagini de *Pateric* pentru a arăta cât de gravă este acuza de erezie și cu câtă fermitate s-au pronunțat împotriva ei Sfinții Părinți (vezi cazul avvei Agathon, invocat în carte), când au fost acuzați de erezie.

Concluzia acestei argumentări este că **nimeni nu are dreptul să se joace cu acuze de erezie, pentru că ele pot produce grave traume psihice și de imagine ierarhilor a căror integritate doctrinară este pusă în discuție de acestea**.

Cu toate acestea, din titlul scrieri și până în penultimele pagini, scrierea abundă

de acuze gratuite și nedemonstrate teologic de „schismă/erezie/parasinagogă” la adresa nepomenitorilor, pe un ton extrem de violent, de ca și când sentimentele acestor oameni nu ar conta.

Se face astfel o distincție neprofitabilă pentru pretenția intelectuală a cărții între trăirile înalte și fragile ale ierarhiei și trăirile primitive și inumane ale gloatei de nepomenitori.

Această distincție este izvorâtă din nou, pe de o parte, din concepția papist-episcopolatră că Biserica aparține ierarhilor, mirenii, clericii și monahii fiind doar accesorii ale acestora, iar pe de altă parte, din desconsiderarea calității umane a celor numiți cu dispreț „nepomenitori”.

Lipsa de documentare serioasă, fatală unei întreprinderi cu pretenții academice, își spune din nou cuvântul, punându-l pe autor într-o situație ingrată, atât din punct de vedere intelectual, cât și din punct de vedere juridic, de la un punct încolo, după cum vom vedea. Nu mai vorbim de păcatul agonisit înaintea lui Dumnezeu pentru denigrarea la grămadă a unor oameni pe care nu îi cunoști și despre care nu știi de fapt nimic!

O documentare serioasă l-ar fi făcut pe autorul scrierii să constate că, deși a avut neplăcerea de a intra în contact cu unul sau mai mulți dintre nepomenitorii extremiști, în rândul nepomenitorilor echilibrați se află oameni cu pregătire intelectuală înaltă: preoți cu studii serioase, care nu au căzut în niciuna dintre periculoasele capcane ale nepomenirii, pe care le-am expus într-un studiu teologic publicat pe internet și sub formă de broșură, intitulat *Întreruperea canonică a pomenirii ierarhilor ecumeniști și riscurile ei*; teologi care îmbină cunoștințele serioase de teologie cu cele de drept, reușind o pătrundere mai profundă a Sfintelor Canoane, care sunt în esență legi, acte normative, ce se interpretează după regulile stricte ale interpretării juridice, dublate de conținutul teologic, decât mulți dintre apologeții Patriarhiei; judecători; procurori; profesori universitari; profesori de liceu, de școală; contabili; doctori; filosofi; lingviști; muzicieni, artiști plastici; oameni cu diferite reușite profesionale în viață, gospodari a căror probitate este dincolo de orice dubiu.

În fața unor asemenea oameni, afirmația că nepomenitorii sunt o gloată de troglodiți, perfect ignoranți, cuprinși de o dorință colectivă de a-și constitui o biserică paralelă nu face decât să arunce în derizoriu toată argumentația.

Din păcate, lipsa de considerație pentru poporul credincios, profund străină duhului real al Bisericii Ortodoxe, e o boală endemică apărută odată cu conturarea viziunii de tip papist a episcopului infailibil și intangibil, care poate să greșească oricât în materie de credință, greșeala fiind scuzabilă, pentru că materia credinței este, chipurile, strict domeniul episcopatului și ce spune acesta asta e credința, iar dacă greșește acum, poate se va corecta mai încolo, mentalitate ce impune, în mintea celor ce o împărtășesc, concluzia eronată, dar imperativă, că mireanul, clericul și monahul trebuie să rămână în comuniune cu episcopul, pentru că nu este al acestora să constate că episcopul greșește.

Recursul la argumente neacademice

Există la sfârșitul scrierii două exemple care trădează o lipsă de seriozitate intelectuală. Două povești, neprobate de nicio dovadă, inspirate se pare dintr-un fel de „tradiție locală" moldavă, sunt luate ca argumente ale intervenției divine care atestă că nepomenitorii sunt urâți de Dumnezeu, Care săvârșește intervenții miraculoase pentru a salva cinstea și corectitudinea greu încercate ale ierarhilor ecumeniști, care, în loc să lupte cu sârg contra ecumenismului, în cadrul CMB, trebuie să se războiască cu nepomenitorii!

Nepomenitorii nu afirmă dispariția harului din Biserică

Încheind analiza problemelor de tehnică de argumentare, mă voi ocupa acum de problemele esențiale care merită un răspuns, atenționând, ca metodă de argumentare, că mă voi ocupa de „firul roșu" al cărții, pentru a contura un răspuns la întrebarea ce transpare din lectura acesteia: **Este posibilă nepomenirea fără a cădea în afara Bisericii?**

Nu voi lua citat cu citat pentru a-i da „răspuns ortodox", deoarece eu consider această tehnică de argumentare similară situației în care mulți intră să caute în mare piatra pe care a aruncat-o cineva.

În schimb, voi recurge la o tehnică menită să identifice ideile de forță și să analizeze dacă ele sunt sau nu argumentate suficient de către autor, în așa fel încât să producă concluzii credibile.

Voi începe prin a da la o parte prima idee pe care o abordează lucrarea, anume aceea ce nepomenitorii susțin că nu mai este har în Biserică și că este necesară înlocuirea actualei Biserici cu alta.

Autorul alocă un spațiu foarte generos demonstrării ideii că prin căderea în erezie a ierarhiei nu se pierde harul din Biserică, pentru că ierarhii eretici rămân în funcție până când sunt caterisiți și pot sluji Sfintele Taine, cu nevrednicie personală, dar cu eficiență pentru credincioși, până la caterisire.

Dintre toți nepomenitorii, foarte puțini sunt aceia care cred în faptul că prin nepomenire nu mai există har în Biserică și că Sfintele Taine nu mai sunt valide.

Ceea ce uimește în această scriere este faptul că autorul **nu face nicio referire la lupta acerbă care s-a dus public între nepomenitori în ultimii ani, tocmai pe marginea problemei persistenței harului în Biserică și a faptului că cei ce nu au întrerupt pomenirea nu sunt lipsiți de har sau de lucrări ale Sfintelor Taine**. Această gravă omisiune compromite complet toată opera.

Între anii 2017-2019, între nepomenitori s-au conturat două viziuni: una extremistă și una echilibrată.

Viziunea extremistă, promovată de monahul Sava Lavriotul, de preotul Ciprian Staicu, de ieromonahii Spiridon Roșu, Xenofont Horga, de protosinghelii Antim Gâdioi, Ieronim Cosma (aceștia adăugându-se pe parcurs grupării), Elefterie Tărcuța, au susținut deschis faptul că toți cei ce nu au întrerupt pomenirea sunt eretici, că prezența lor în biserici îi face să fie contaminați de erezie, că cei ce pomenesc ierarhii sunt eretici, indiferent de motivul pomenirii, că toți ierarhii, în măsura în care se pomenesc unii pe alții, sunt contaminați de erezie.

Paradoxal, gruparea susținea că harul nu a dispărut din Biserică, însă el persistă doar pentru a lucra Taine care îi duc pe credincioși la iad, pentru că toți le primesc cu nevrednicie. De vreme ce toți sunt eretici, dar primesc Taine valide spre condamnare, rezultă că aceste Taine sunt sfințite pentru condamnarea la iad a celor ce le iau.

Gruparea echilibrată, alcătuită din semnatarii documentului *Rezoluția din ianuarie 2018*[2], a respins aceste viziuni ca fiind schismatice, argumentând în schimb faptul că prin căderea ierarhilor în erezia ecumenistă nu s-a pierdut harul

în Biserică, iar cei ce încă nu au luat atitudine contra ereziei nu pot fi considerați eretici, decât dacă promovează deschis sau apără erezia episcopilor pe care îi pomenesc. În acest sens, gruparea s-a folosit de explicațiile din *Pidalion* date canonului 2 al Sfântului Atanasie cel Mare[3].

> *Canonul Sfântului Atanasie cel Mare despre reprimirea celor ce nu s-au făcut părtași eresului de bunăvoie*

Mai mult decât atât, semnatarii rezoluției din 2018, care este documentul programatic al luptei corecte din România contra ereziei ecumeniste prin nepomenirea ierarhilor ecumeniști, au respins categoric afirmațiile referitoare la lucrarea harului pentru cei rămași în comuniune cu ierarhii eretici pentru condamnarea acestora, considerându-le blasfemii[4].

> *Gheronda Gavriil: „Să avem ca punct de referință Canonul Sfântului Atanasie cel Mare”*

În toți acești ani, noi, cei ce ținem calea patristică a nepomenirii, am afirmat exact ce spune și autorul textului pe care îl analizăm aici, că întreruperea pomenirii nu este obligatorie[5], dar că ea este, așa cum afirmă arhidiaconul Ioan N. Floca, apreciat de autorul textului analizat, o „datorie” de onoare, nu o obligație juridică.

Neîntreruperea pomenirii ierarhilor necaterisiți nu a fost niciodată sancționată de către Sfintele Sinoade ecumenice, prin urmare nu comportă un risc canonic, însă comportă un risc moral, în măsura în care preotul se dovedește delăsător față de obligația sa de a apăra dreapta credință și turma sa de pericolul căderii în erezie.

De asemenea, am argumentat în toți acești ani că ierarhii căzuți în erezie continuă să săvârșească Sfintele Taine pentru poporul credincios, chiar dacă sunt nevrednici înaintea lui Dumnezeu, și că acest har se pierde doar prin caterisirea lor, de către un sinod ecumenic.

Suntem cu totul de acord, și am afirmat-o cu fiecare ocazie, că nu se produce o cădere automată din har a ierarhului care a îmbrățișat o erezie, iar afirmația canonistului Ioan N. Floca, potrivit căreia caterisirea este doar un act constatator al unei căderi anterioare nu este referențială, deoarece suferă de o influență a

doctrinei căderii automate din har.

Caterisirea este momentul în care, urmare a unor șanse acordate de către Biserică de recuperare, pe care le-a ignorat, ierarhul sau preotul caterisit pierde pentru totdeauna posibilitatea de a mai lucra Sfintele Taine, pe care, de la momentul căderii în erezie, le-a săvârșit cu nevredincie personală, dar cu eficiență.

Din acest punct de vedere, consider că argumentarea în detaliu nu își are rost, de vreme ce noi am făcut astfel de argumente constant în ultimii șase ani și tot ce trebuia să facă autorul lucrării pentru a ști acest lucru era să se pună la curent cu scrierile și lucrările sinaxelor noastre, care se găsesc pe siteurile și în cărțile editate de noi, pentru a ști că există nepomenitori care nu neagă harul în Biserică, nu îi acuză pe preoți de erezie pentru că nu au întrerupt pomenirea ierarhilor lor, iar dacă nu îi frecventează o fac doar pentru a le atrage atenția că au obligația de a lua atitudine față de starea de lucruri din Biserică, fie direct prin întreruperea pomenirii, fie prin mărturisirea deschisă contra ereziei, chiar dacă nu întrerup pomenirea.

Faptul că acest punct de vedere nu este reflectat nicăieri în paginile acestei scrieri este un semn al lipsei unei documentări temeinice a scrierii, dar și al unei posibile ocultări a realității, pentru a se putea contura mai bine o lucrare polemică menită să creeze o viziune total negativă nepomenirii.

Interpretarea parțială și trunchiată a Canonului 15 I-II

Din 2017 încoace, nepomenitorii care urmează calea echilibrată, despre care nu se menționează nimic în scrierea discutată, au afirmat în toate declarațiile lor faptul că rămân în Biserica Ortodoxă Română, că nu și fac organizație parasinagogală, că nu aderă la alți episcopi și că nu fac nimic mai mult decât întreruperea pomenirii și mărturisirea dreptei credințe, așteptând ca Dumnezeu să lucreze în Biserica Sa și să aducă un sinod ortodox, ca în celelalte epoci istorice, care să restaureze Ortodoxia și buna rânduială în Biserica noastră.

De aceea, acuzația, pusă la grămadă în seama tuturor nepomenitorilor, cum că toți am dori să ne facem structuri paralele, că susținem inexistența unei Biserici văzute, că ne asemănăm cu protestanții ecumeniști, prin faptul că credem într-o

structură bisericească nevăzută, reprezintă concluzii neserioase, fără niciun alt fundament decât ura desăvârșită față de nepomenitori, documentarea insuficientă și o înțelegere precară, trunchiată și interesantă a canonului 15 I-II.

Autorul acordă un spațiu destul de generos discutării acestui canon, dar, din păcate, reține din el doar ceea ce îi servește propriilor scopuri. **Există teze esențiale ale canonului pe care nici măcar nu le observă**.

Principala piatră de poticnire în conturarea pretinsei ieșiri din Biserică a nepomenitorilor prin întreruperea comuniunii cu ierarhii este expresia „înainte de cercetarea sinodicească", pe care autorul pare a nu o fi văzut în textul canonului, deși, când l-a redat a trecut și această expresie.

Argumentarea sa, specifică tuturor celor care apără ierarhia căzută în erezia ecumenistă, este că nimeni în afară de arhierei nu are voie să îl judece pe un arhiereu căzut și că pomenirea acestuia nu poate fi întreruptă decât dacă, anterior, acesta a fost judecat de arhierei. Altminteri, cine întrerupe pomenirea, cade în „schismă/eres/parasinagogă".

Discuția pe această temă ar trebui să se încheie odată cu lectura tâlcuirii din *Pidalion* a canonului 15 I-II, unde se spune: „iar dacă întâi șezătorii cei numiți a fi eretici și eresul lor l-ar propovădui întru arătare, și supușii lor se despart de ei **mai înainte încă de Sinodicească judecată pentru eresul acela**"[6].

Explicația din *Pidalion* e lapidară, dovadă că pentru Sfinții Părinți canonul este cât se poate de clar, pentru că ei nu trebuie să argumenteze împotriva sa, pentru a proteja ierarhii eretici de consecințele juridice care se impun, așa cum o face autorul nostru.

Chiar ignorând existența expresiei „înainte de cercetarea sinodicească" din canon, autorul își invalidează propriul argument, deoarece, pe de o parte, constată, în mod corect, **libertatea acordată preoților de a întrerupe pomenirea** și faptul că **prin canon se întărește dreptul, nu se impune obligația de a face acest lucru**.

Pe de altă parte însă, afirmația că nepomenirea este permisă numai după ce ierarhul căzut în erezie a fost judecat de alți arhierei și, evident, găsit vinovat, contrazice libertatea acordată de către canon de a nepomeni, întrucât **nepomenirea unui ierarh judecat de către alți arhierei, adică de către un**

sinod al arhiereilor, devine obligatorie, conform tezei finale a canonului 3 și canonului 4 ale sinodului al treilea ecumenic și celorlalte canoane privitoare la interzicerea comuniunii cu cei caterisiți, pentru că un ierarh judecat de către colegii săi ierarhi și găsit vinovat de erezie va fi chemat la pocăință și la lepădarea de erezie, iar dacă refuză, el este caterisit.

Odată caterisit, operează asupra preoților din subordinea sa și chiar a celorlalți ierarhi obligația de a-i întrerupe pomenirea, sub sancțiunea caterisirii celor care refuză acest lucru.

Această lipsă de viziune logică asupra interpretării corecte a canonului face ca toată argumentarea să cadă și **să transpară faptul că acest canon permite întreruperea pomenirii ierarhului înainte ca el să fie judecat de către sinod**, lucru confirmat de către expresia „înainte de cercetarea sinodicească", prezentă în canon, de care autorul nostru face abstracție.

De ce permite canonul acest lucru? Pentru că el este o prevedere terapeutică, nu o judecare a episcopului. Prin întreruperea pomenirii ierarhului nu se aplică o judecată a acestuia de către preoți sau mireni, în sensul în care se aplică judecata canonică, judiciară, a sinodului care cercetează și caterisește sau achită.

Întreruperea pomenirii este o libertate de conștiință acordată preoților de a nu se asocia la erezia episcopului lor, pe care ei o înțeleg prin faptul că sunt preoți, au o pregătire teologică, au o trăire duhovnicească.

Autorul insistă foarte mult asupra faptului că infailibilitatea nu aparține unui individ, ci Bisericii, sau, în cel mai bun caz, comentăm noi în duhul scrierii sale, episcopilor.

Cu toate acestea, infailibitatea Bisericii aparține tuturor membrilor Bisericii. Așa cum episcopii decid în probleme dogmatice sau canonice, transpun aceste decizii în hotărâri sinodale: crezuri sau canoane, după care le prezintă poporului, care le acceptă sau le respinge, tot așa, poporul poate constata dacă episcopul său propovăduiește erezie sau dreaptă credință. Același Duh Sfânt care mișcă pleroma Bisericii să consoneze sau nu cu deciziile dogmatice ale ierarhilor săi, fără de care nu există receptare a hotărârilor sinodului, inspiră pe poporul credincios și preoți să vadă dacă episcopul este sau nu eretic în cugetare și gândire.

Procedura aceasta se numește receptarea unui sinod ca ortodox de către pliroma, este o realitate a tuturor sinoadelor ortodoxe. Împotriva acestei manifestări plenare a infailibilității Bisericii, singura manifestare a acesteia în viața bisericească, când ierarhia și poporul conglăsuiesc sub inspirația comună a Duhului Sfânt, sinodul din Creta a emis articolul 22 din documentul *Relațiile Bisericii Ortodoxe cu ansamblul lumii creștine*, în care sunt condamnați aprioric ca extremiști toți cei care s-ar opune căii pe care acel sinod tâlhăresc a impus-o Bisericii: ecumenismul.

Respingerea sinodului din Creta ca eretic s-ar fi întâmplat masiv și în 2016, dacă mare parte a poporului ortodox nu ar fi fost atât de decreștinat și lipsit de conștiință ortodoxă și dacă manipularea ecumenistă nu ar fi fost atât de mare. Cu toate acestea, aceia care au conștiința trează au sesizat erezia episcopilor lor și au reacționat în consecință.

În luarea lor de poziție, au argumentat teologic și duhovnicește de ce au ajuns la această concluzie, tocmai pentru ca gestul lor să nu pară nebunia cuiva care se susbtituie instituțiilor bisericești și își depășește starea din Biserică.

Aceste argumentări nu sunt judecăți pronunțate împotriva ierarhilor, deși ei le-au perceput ca atare, deoarece adevărul lor i-a ars profund. Ele sunt motivări ale unei decizii care nu produce asupra ierarhului efectul de a-l condamna ca eretic în sensul canonic, ci doar de a întrerupe relația cu el de către preotul respectiv, care este îndreptățit să o facă.

Toate argumentele din care rezultă că nici duhovnicul nu are voie să îl judece pe ierarh ca eretic, expuse pe larg de autor, contrazic însăși Taina Sfintei Spovedanii, pentru că, în primul rând, duhovnicul nu este un judecător al faptelor, ci un doctor al consecințelor acestora, iar **dacă duhovnicul nu ar avea niciun drept de a aborda existența ereziei în sufletul ierarhului, atunci rezultă că acela ar rămâne pentru totdeauna cu acel păcat, fără putință de îndreptare**.

Chiar dacă admitem că argumentarea celor care au explicat de ce întrerup pomenirea are aerul unei judecări a episcopului, nu trebuie să uităm cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur, care spune: „Trebuie a asculta de învățători și de preoți și a nu-i judeca, chiar dacă au o viață urâtă: **dacă însă credința lor este greșită, atunci nu trebuie doar să nu îi ascultăm, ci și să fugim de ei și să-**

i judecăm”[7] (s.n.).

Învățătorii în Biserică sunt prin excelență episcopii, cei ce sunt chemați de Hristos să păstreze dreapta credință, motiv pentru care și canonul 15 I-II îi numește „minciunoînvățători” când devin eretici.

„[Erezia] osândită de Sfintele Sinoade”

Odată stabilit de către canon dreptul preotului de a se îndepărta de erezia promovată cu capul deschis de către ierarhul său **înainte de cercetarea canonică a ereziei acestuia** rămâne de discutat un alt aspect pe care îl invocă autorul nostru: faptul că erezia ecumenistă nu a fost condamnată de niciun sinod până acum.

Argumentul ecumeniștilor în favoarea ideii că trebuie întreruptă pomenirea doar pentru erezii deja condamnate se întrepătrunde cu cel dinainte, în sensul că încearcă să împiedice dreptul preoților și credincioșilor de a se apăra contra ereziei prin întreruperea pomenirii și considerarea lor ca eretici dacă o fac.

Un argument pe care ecumeniștii îl consideră forte este expresia din canonul 15 I-II „[erezie] osândită de către Sfintele Sinoade sau Sfinții Părinți”.

De unde ar putea proveni această idee, când textul canonului este foarte clar, iar în *Pidalion*, sfântul Nicodim Aghioritul nu simte nevoia defel, în tâlcuire, să insiste asupra acestui aspect.

Un răspuns plauzibil ar putea fi influența din Biserica Ortodoxă Rusă. Citim în *Sfintele Canoane ale Bisericii Ortodoxe*, ale lui Nicodim Milaș, mai întâi tâlcuirea acestuia, care înțelege expresia „osândit de Sfintele Sinoade sau de Părinți” ca însemnând „dacă un episcop, mitropolit sau patriarh începe să propovăduiască în public în Biserică vreo învățătură eretică **care este potrivnică ortodoxiei**…”[8], adică exact ce spunem noi, o învățătură care să intre în conflict cu duhul Ortodoxiei, întrupat în hotărârile sinoadelor Bisericii sau în cugetarea Părinților.

Canonistul sârb adaugă însă că arhim. Ioan intepretează această expresie, **din pricina situației din Biserica Rusă, unde exista tendința de a se întrerupe pomenirea pentru orice neconcordanță cu acrivia ortodoxă**, ca pe un drept de a întrerupe numai dacă erezia episcopului a fost deja condamnată de un sinod

al Bisericii, dacă e serioasă, dacă ea produce sminteală mare în popor etc.

Este de înțeles de ce pare atât de tentantă această interpretare pentru cei ce se află în postura de eretici descoperiți de popor că propovăduiesc erezia deschis, dar o măsură pastorală care se aplica în Rusia într-un moment în care teologia nu era foarte bine dezvoltată nu poate fi considerată normă în restul Bisericii, cu atât mai mult cu cât erezia despre care vorbim este cât se poate de clară, condamnată de duhul Ortodoxiei, de cugetarea patristică, produce efecte devastatoare asupra dreptei credințe.

Autorul studiului pe care îl recenzăm insistă asupra faptului că nimeni nu se poate despărți de episcopul său fără a săvârși schismă/eres/parasinagogă doar pentru că i se pare că episcopul vorbește erezii. Trebuie, spune autorul, în consonanță cu toți autorii apologeți ai ierarhilor actuali, ca eresul să fi fost obligatoriu osândit de un sinod, pentru că numai arhiereii au dreptul să osândească ereziile.

Argumentul este completat cu avertismentul că, în lipsa unei cercetări sinodale a acestei erezii, există riscul ca nepomenitorul să cadă în schismă, despărțindu-se de episcopul său pentru o erezie închipuită.

În cazul ereziei ecumeniste, acest risc nu există, pentru că documentele din Creta au fost semnate de toți în văzul întregii planete, apoi au fost acceptate de către sinod la București fără nicio obiecție, și până în zilele noastre niciun ierarh nu a ridicat vocea împotriva lor.

Cum există foarte multe dovezi, pe care le vom prezenta în altă secțiune a studiului, asupra faptului că documentele sunt eretice și că ecumenismul, pe care acest sinod îl impune cu valoare de unică atitudine misionară în Ortodoxie este erezia ereziilor, preoții nepomenitori pot întrerupe, vorba părintelui Floca, fără nicio formalitate, pomenirea ierarhilor lor.

Iar dacă fac întreruperea corect, nu există nici riscul, evocat de către autorul nostru, prin aplicarea inversă a principiului vaselor comunicante, după ce anterior a argumentat împotriva acestuia (un exemplu de inconsecvență a lucrării este și faptul că pe de o parte respinge principiul vaselor comunicante, când e vorba despre transmiterea ereziei, ceea ce e corect, iar pe de partea cealaltă folosește acest principiu pentru a afirma că cine nu pomenește un episcop riscă să nu îi pomenească și pe ceilalți, deoarece ei sunt legați de o rețea de pomenire; dacă ar fi așa, Părinții nu ar fi permis niciodată nepomenirea), de a nu pomeni, din șirul

de ierarhi care se pomenesc unul pe altul în toată Ortodoxia, pe vreunul care este ortodox, deoarece canonul permite întreruperea pomenirii doar pentru ierarhul sufragan, care este ierarhul direct, ceea ce nu afectează lanțul de ierarhi care începe cu ierarhul direct și continuă în sus, nu în jos. Altfel, Sfinții Părinți nu ar fi permis existența canonului 15 I-II, nu?

Reamintind că lucrarea Duhului Sfânt în pleroma Bisericii realizează infailibilitatea acesteia prin consensul dintre ierarhie și popor, mă văd silit să spun, din nou, pentru că autorul nu a citit nimic din ce am scris în trecut, faptul că expresia „osândit de Sfintele Sinoade” **nu înseamnă faptul că preoții și poporul au dreptul de a se despărți doar de episcopi care promovează erezii deja condamnate, pentru că dacă ar fi așa, nu ar exista libertatea de a nu pomeni, ci obligația, conform canonului 4 al sinodului al treilea ecumenic și celelalte referitoare la comuniunea cu cei condamnați de Biserică**.

Autorul nostru aduce argumentul că Sfântul Maxim Mărturisitorul a întrerupt comuniunea cu ierarhii răsăriteni numai după ce ierarhii occidentali au ținut un sinod în care a fost condamnat monotelismul. Nu ne spune însă, pentru că nu are de unde știi, **ce ar fi făcut oare Sfântul Maxim dacă nu ar fi găsit înțelegere din partea acelor ierarhi occidentali și toți ierarhii ar fi fost de acord cu ierarhii răsăriteni, sau, cum se întâmplă la noi acum, cei ce nu sunt de acord cu ierarhii căzuți nu iau măsura judecării lor, din diverse motive ce țin de administrarea eparhiilor lor, limitându-se la a se îngrădi, ca și nepomenitorii noștri, de erezie prin neacceptarea ei?**

Oare ar fi rămas sfântul Maxim în comuniune la nesfârșit cu ei, sau s-ar fi despărțit și de cei occidentali?

Faptul că Biserica georgiană sau cea bulgară nu iau măsura caterisirii episcopilor din Bisericile care au acceptat ecumenismul nu înseamnă că aceștia din urmă nu sunt vinovați, ci doar că episcopii bulgari sau georgieni au altă strategie de luptă antiecumenistă, adecvată locului Bisericii lor în Ortodoxie, imperativelor acestor Biserici de a nu provoca o ruptură la nivel panortodox, care să se adauge celor provocate deja de către patriarhul Bartolomeu.

Dar asta nu înseamnă că nepomenitorii greșesc, pentru că nu iau exemplul ierarhilor bulgari sau georgieni și întrerup pomenirea. Ierarhia bulgară sau

georgiană face suficient pentru poporul său neracordându-l la deciziile ecumeniste, pentru că tocmai am căzut de acord că erezia nu se transmite prin vasele comunicante, după principiul „episcopul cutare îl pomenește pe cutare, care îl pomenește pe papa, care îl pomenește pe satana”.

Încercând să demonstrez că nimeni din Biserică nu a înțeles că trebuie să fie întreruptă pomenirea doar pentru o erezie deja condamnată, mă voi folosi de exemplul patristic oferit de către realitățile ce au conturat lupta ce a dus la sinodul al treilea ecumenic. Voi face acest lucru, deoarece **sinodul al treilea ecumenic este cel care reglementează canonic, adică legal, obligativitatea de repunere în slujire a celor care au întrerupt pomenirea episcopului eretic Nestorie și a celor dimpreună cu el înainte de condamnarea sa ca eretic**.

Relatările din literatura patristică cu privire la modul în care s-a întrerupt pomenirea în vremea lui Nestorie ne arată că:

1. pomenirea s-a întrerupt înainte de condamnarea sinodală a lui Nestorie;
2. pomenirea s-a întrerupt înainte de condamnarea sinodală a eresului, în momentul în care el s-a propagat.

Citim în scrierea *Străjerii Ortodoxiei*, că imediat ce Nestorie a început să hulească pe Mântuitorul și pe Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, au apărut reacții ale populației din Constantinopol:

> *Această învățătură neobișnuită, așa cum era și firesc, nu a întârziat să provoace tulburare în Constantinopol. Poporul credincios, care luptase atât de mult împotriva rătăcirii ariene, vedea o nouă primejdie a coborârii Persoanei lui Iisus la treapta de creatură – de data aceasta pe o altă cale. Nestorie cugeta cele ale lui Arie, iar credincioșii „nu au voit să aibă părtășie cu el, de vreme ce are astfel de cugete. Astfel, chiar și acum, poporul din Constantinopol nu merge la bisericile lui, afară de câțiva nemintoși și adulatori ai săi. Mai toate mănăstirile și arhimandriții nu au comuniune cu el, temându-se să nu se vatăme din pricina credinței lui”[9].*

Vedem din acest exemplu faptul că erezia lui Nestorie a fost pentru poporul din Constantinopol o „învățătură neobișnuită”, adică nemaiauzită până atunci **și**

necondamnată încă de vreun sinod, față de care poporul a reacționat imediat întrerupându-i pomenirea și nemaifrecventându-i Biserica.

Faptul că sfântul Chiril consideră că „Nestorie cugeta cele ale lui Arie” nu înseamnă că erezia cea nouă era condamnată de sinoadele anterioare, care l-au condamnat pe Arie, ci că poporul a recunoscut în învățătura sa nouă unele idei contrare Ortodoxiei pe care Biserica le condamnase la Arie, la Pavel de Samosata sau la alți eretici. Erezia lui Nestorie a fost condamnată pentru prima oară în 430 de către papa Celestin, iar la momentul în care Sfântul Chiril scria scrisorile sale poporul deja nu îl frecventa și îi întrerupsese pomenirea, reacționând imediat ce a început propovăduirea sa, în 429.

După același model se poate spune că **atunci când poporul ortodox constată o învățătură greșită, osândită de sinoadele anterioare, într-o nouă formă poate întrerupe pomenirea celor ce o propovăduiesc, chiar dacă ea nu a fost încă condamnată sinodal ca atare**.

În cazul de față, când poporul constată că expresia „Biserică una, sfântă, sobornicească și apostolească”, a fost pervertită pentru a face loc în Biserica una și altor „biserici și confesiuni”, nu are dreptul să întrerupă pomenirea ierarhilor care au falsificat o hotărâre dogmatică a sinodului al doilea ecumenic, cel care a alcătuit acea parte din Simbolul de credință?

Sau când cei ce propovăduiesc ereziile condamnate la sinodul al doilea ecumenic, care a statuat că Duhul Sfânt purcede doar de la Tatăl, la sinodul al treilea ecumenic, care a statuat că Fecioara Maria este Născătoare de Dumnezeu, nu o simplă femeie, la sinodul al șaptelea ecumenic, care a stabilit că închinarea la Sfintele Icoane, la Sfintele Moaște sau la Sfânta Cruce reprezintă o legătură harică cu cei reprezentați pe icoane, cu sfinții ale căror moaște le cinstim, cu puterea Jertfei de pe Cruce, la sinodul Sfântului Fotie, care a stabilit că cei ce propovăduiesc *Filioque* sunt eretici, la sinodul Sfântului Grigore Palama, care a stabilit că cei ce neagă caracterul necreat al harului sunt eretici, sunt numiți de către episcopii actuali „frații noștri creștini de aproape și de departe” față de care „restabilirea unității creștine” reprezintă o prioritate absolută a Bisericii Ortodoxe, **nu sunt îndreptățiți oare ortodocșii să constate că ierarhii ortodocși cugetă cele ale ereticilor condamnați la acele sinoade și să întrerupă comuniunea cu ei?**

Sau când arhiepiscopul Târgoviștei Nifon afirmă că Biserica din Crez s-a pierdut și nu știe nimeni care e cu adevărat, lucru care a provocat stupoarea unor ierarhi ortodocși greci și acuza directă de erezie la adresa sa, oare credincioșii au dreptul să îl considere un eretic și să îi întrerupă pomenirea?

Despre întreruperea pomenirii lui Nestorie de către preoți vorbește și arhimandritul Vasile, care spune că după ce preoții l-au mustrat pe Nestorie că cugetă în duhul lui Pavel de Samosata, iar el a refuzat să se smerească: „Toți acești clerici au încetat până astăzi comuniunea cu Nestorie și tot de aceea și alții se feresc, în ascuns, de împărtășirea cu el”[10].

Cuviosul Ipatie scrie că înainte de înscăunarea lui Nestorie, cugetul său eretic i-a fost revelat într-o vedenie, iar după înscăunare, în 428, când acesta a fost dat pe față, Ipatie „a cunoscut cugetele lui Nestorie care nu erau cele ce trebuiau să fie, a șters îndată numele său din dipticele Bisericii, ca să nu fie pomenit la Proscomidie”[11].

Mai mult decât atât, cuviosul Ipatie l-a înfruntat pe episcopul său Evlavie, când acesta a încercat să-l forțeze să reia pomenirea, asumându-și toate pedepsele acestuia.

Cum se împacă oare ștergerea din dipticele bisericești a numelui rău al patriarhului Nestorie cu pledoaria în mai multe locuri a autorului nostru față de rugăciunea pentru cel eretic și cu acuza că nepomenitorii sunt monstruoși pentru că, în loc să se roage pentru eretici, rup legătura cu ei?

Cât de ortodoxă este practica scoaterii de miride la Proscomidie pentru ierarhii eretici, pe care o promovează autorul nostru pe pagini întregi, în care combină citate patristice care vorbesc despre cu totul altceva cu părerile personale despre necesitatea de a scoate părticele la Sfânta Liturghie pentru eretici, cu practica cuviosului Ipatie, văzător cu duhul, pe care Biserica îl cunoaște și cinstește ca luptător pentru Ortodoxie? O fi Cuviosul Ipatie în afara Bisericii, așa cum spune autorul nostru despre nepomenitorii de azi? Dacă da, ce mai caută între Străjerii Ortodoxiei?

Din păcate, toată argumentarea despre necesitatea de a pomeni ereticii necondamnați la rugăciune, la Proscomidie, pentru îndreptarea lor, este invalidată de exemplele Sfinților Bisericii, fiind doar o practică personală, care nu cred că este foarte corectă din punct de vedere liturgic, dacă ne gândim că pentru

păcate mai mici este restrânsă pomenirea la Sfânta Liturghie a unor tipuri de păcătoși până când se îndreptează.

Am putea continua argumentarea cu exemplul Sfântului Teodor Studitul, care a întrerupt pomenirea patriarhului Tarasie pentru o greșeală care nici nu era dogmatică și care nu a mai fost niciodată osândită de sinod, ea dispărând de la sine. Ambii protagoniști sunt Sfinți în calendare, ceea ce indică înțelepciunea cu care Dumnezeu știe să apere și iconomia unui sfânt precum patriarhul Tarasie și acrivia unui sfânt precum Sfântul Teodor Studitul.

Din exemplele luptei pentru apărarea Ortodoxiei în timpul sinodului al treilea se pot concluziona câteva idei:

1. erezia lui Nestorie a fost una nouă, chiar dacă duhul eretic era mai vechi. Erezia a fost condamnată ca erezie de-sine-stătătoare, nu ca arianism sau monarhianism, pentru că, altoită pe cugetarea lui Arie a înflorit alte erezii, contrare Maicii Domnului, contrare Persoanei divino-umane a lui Hristos etc.;
2. clerul și poporul din Constantinopol au luat atitudine imediat ce erezia a fost propovăduită, înainte de vreo condamnare a ei sau a lui Nestorie.

Ca urmare a acestei realități canonice, sinodul al treilea ecumenic a dat canonul 3, în care se poruncește:

> *Iar dacă oarecare dintre clericii din fiecare cetate sau sat au fost opriți de la preoție de către Nestorie și de către cei împreună cu dânsul că cugetă drept, am îndreptățit ca și pe aceștia să-i primească din nou treapta proprie. Iar în genere, poruncim ca acei clerici care cugetă deopotrivă cu sinodul ortodox și ecumenic să nu se supună nicidecum și în niciun chip episcopilor care s-au dezbinat sau celor care se despart (de Biserică).*

Canonul îi repune pe preoții mărturisitori în slujirea lor și îi scoate de sub autoritatea episcopilor eretici. Din teza a doua a canonului rezultă că din momentul caterisirii lui Nestorie preoții cu cuget ortodox sunt ținuți de obligația de a nu mai avea legătură canonică cu episcopii condamnați de sinod sau care au cugetare ca a celor condamnați. **Dacă ar fi cum susține autorul nostru, libertatea de nepomenire nu ar mai exista defel, de vreme ce imediat ce**

un episcop a fost condamnat pentru erezie intervine obligația preoților de a nu mai sta sub jurisdicția sa.

Mai merită consemnat, pentru că tot suntem la modelul de luptă canonică impus de sinodul al treilea ecumenic, faptul că autorul nostru mai face o afirmație pe care eu o consider complet lipsită de suport patristic: „Ideea că cei ce exprimă erezii sunt deja eretici, chiar dacă nu sunt despărțiți de Sfânta Biserică, nu face parte din învățătura Sfintei Biserici, care ne învață că eretic nu este doar cel ce doar exprimă/crede în erezii, din diferite pricini, ci cel ce se desparte de Sfânta Biserică din cauza ereziilor exprimate crezute de el”.

Argumentul pentru asemenea cugetare este dat de interpretarea personală pe care autorul o extrage din tâlcuirea din *Pidalion* a canonului 1 al Sfântului Vasile cel Mare, care vorbește despre reprimirea în Biserică a ereticilor, schismaticilor și parasinagogalilor, de unde se pare că și-a derivat și terminologia pe care o aplică nepomenitorilor.

Astfel, autorul pare a crede că expresia „iar eretici se numesc aceia a cărora osebirea este îndată și de-a dreptul pentru credința cea în Dumnezeu, adică cei despărțiți cu credința și cu dogmele de către dreptslăvitori și desăvârșit depărtați” înseamnă că „adepții parasinagogilor, și schismaticii și ereticii sunt aceia care, pentru deosebite pricini (pentru nesupuneri la caterisire, pentru oarecare întrebări bisericești lesne de îndreptare și respectiv pentru credința cea în Dumnezeu) sunt despărțiți de sobornicească Biserică. Nu fac parte din niciuna dintre aceste categorii cei care au în mintea lor și în gura lor problemele enumerate mai sus, dar încă nu sunt despărțiți, prin ei înșiși sau prin judecata Sinoadelor Sfinte de sobornicească Biserică”.

Autorul nostru consideră că pentru ca cineva să fie considerat eretic în cuget trebuie ca el să fie despărțit, prin voie proprie sau prin decizia Sfintelor Sinoade, de Biserica sobornicească.

Pe cale de consecință, conform acestei interpretări, un episcop care cugetă eretic, îi persecută pe dreptcredincioși, dar este încă în Biserică, pentru că încă nu a fost condamnat, nu poate fi considerat eretic, prin urmare nu poate fi tratat ca și când ar fi eretic, adică nu i se poate opri pomenirea, fără a se cădea în schismă/erezie/parasinagogă, așa cum au căzut, în opinia sfinției sale, nepomenitorii.

Punctul acesta de vedere reflectă inconsecvența intelectuală de care am vorbit la început, deoarece din text vedem pasaje în care autorul admite că unui episcop eretic necondamnat i se poate totuși aplica nepomenirea, dacă se întrunesc condițiile impuse de sfinția sa: să fie condamnat de ierarhi mai întâi, să fie condamnat eresul de către Sfintele Sinoade, în sensul de a fi un eres deja condamnat etc.

Argumentul este invalidat de situația patriarhului Nestorie, pe care observăm că poporul și clerul l-au părăsit **în timp ce era în Biserică ca patriarh al Constantinopolului și încă nu fusese judecat de nimeni**.

Am sentimentul că autorul își întemeiază opinia neconformă cu realitatea canonică pe expresiile folosite de sfântul Vasile când spune că ereticul este cel care este „despărțit cu credința și cu dogmele de dreptslăvitori”.

Este adevărat că eretic este cel care e despărțit, prin hotărârea sinoadelor ortodoxe, de Sfânta Biserică, dar asta nu înseamnă că despărțirea aceasta se naște doar după condamnarea sinodală.

Nestorie s-a despărțit de Sfânta Biserică în momentul în care a început să propovăduiască erezia, pentru că, așa cum spune Sfântul Vasile, „s-a despărțit pe sine cu dogmele de cei dreptslăvitori”, în sensul că el cugeta eretic, iar dreptcredincioșii au continuat să cugete ortodox, așa cum se întâmplă și cu ierarhii ecumeniști.

Consecința acestei despărțiri dinainte de caterisire este îndepărtarea de bună voie a poporului dreptcredincios de el prin nepomenire. Adică, pentru că a învățat altceva decât învață Biserica lui Hristos, poporul și clerul l-au izolat de Biserica lui Hristos, nemaiconsiderându-l conducător și învățător, ci străin de Biserică, chiar dacă cei care s-au dus și l-au frecventat în continuare au primit Taine de la el și nu au fost sancționați de sinod.

Dacă ecumenismul s-ar fi propovăduit în Constantinopolul secolului al IV-lea și sinodul din Creta ar fi avut loc tot atunci, cu siguranță episcopii care țineau această erezie ar fi ajuns să fie izolați de popor ca niște corpuri străine în Biserică.

Faptul că mișcării de nepomenire nu i s-au adăugat toți ortodocșii ține de slaba lor trăire duhovnicească și de superficialitatea cu care trăiesc credința în această

epocă de plină descreștinare. Dar asta nu înseamnă că ce fac nepomenitorii acum e mai puțin canonic decât ce au făcut cei din secolul al IV-lea.

Nu înseamnă nici că, afirmând acest lucru, am da dovadă de mândrie drăcească, considerându-ne mai buni decât restul Bisericii. Noi nu am spus niciodată acest lucru, nici nu îl credem.

Dar nici nu înseamnă că, pentru a nu fi acuzați că suntem mândri și animați de duhul „reformei protestante" trebuie să ignorăm lupta înaintașilor noștri și să lăsăm Biserica fără niciun sprijin în lupta contra ereziei.

Există un pasaj în care autorul nostru vorbește despre felul în care sunt primiți la Ortodoxie ereticii și schismaticii și oferă unele decizii ale unor sinoade locale care au oscilat între a primi ereticii romano-catolici prin Mirungere sau prin Botez.

Acolo introduce o concepție pe care eu o găsesc străină Ortodoxiei, argumentând că primirea la Ortodoxie a catolicitor prin Mirungere s-ar datora faptului că se consideră că ei au împlinită „taina exterioară" a Botezului, fără a avea însă lucrarea harului.

A spune că ereticii au împlinită taina exterioară, dar le lipsește harul și prin urmare merită să fie primiți prin Mirungere mi se pare a le recunoaște cel puțin pe jumătate valabilitatea Tainelor. Iar dacă pornim pe calea alunecoasă a acceptării ideii ca măcar un aspect extern al Tainei îl au, motiv pentru care se cuvine să îi mirungem, nu ne rămâne decât să ne gândim la cuvintele Sfântului Ciprian de Cartagina, care spune că: „Admiterea botezului ereticilor şi schismaticilor cuprinde în sine şi consimţirea din partea celor botezaţi de dânşii. Fiindcă nu poate fi valid în parte: dacă a putut să boteze, a putut să dea şi Duhul Sfânt, de n-a putut, **din cauză că este în afara Bisericii**, n-are pe Duhul Sfânt şi nu poate boteza pe cel ce vine, deoarece botezul este unul, şi unul este Duhul Sfânt şi una este Biserica întemeiată de Hristos Domnul nostru, fiindcă dintru început a spus apostolul Petru că ea este întemeiată pe unitate; prin urmare, **cele ce se săvârşesc de dânşii mincinoase şi deşarte fiind, toate sunt fără valoare"[12].**

Chiar dacă autorul studiului pe care îl comentăm este grijuliu în a afirma că în tainele papistașe nu se dă niciun fel de har, ci doar forma exterioară a tainei, totuși sfântul Ciprian ne arată că tot ce fac ereticii este lipsit de valoare.

Vorbind despre primirea la Ortodoxie a ereticilor și schismaticilor, Sfântul Vasile cel Mare introduce, prin canonul 47, criteriul potrivit căruia, pentru ca lucrarea exterioară a Botezului să poată fi acceptată nu este suficient să se folosească formula corectă a Botezului, ci trebuie ca această formulă să fie dublată și de credința trinitară corectă: „Ca să nu zică ei că «suntem botezaţi în numele Tatălui, şi al Fiului, şi al Duhului Sfânt», ei care socotesc pe Dumnezeu a fi făcătorul relelor, întrecându-se cu Marcion şi cu celelalte eresuri”.

Recomandarea canonului 47 a Sfântului Vasile a fost însuşită de către canonul 7 al sinodului al II-lea ecumenic, care statorniceşte care tip de eretici se pot mirunge şi care trebuie rebotezaţi. În rândul celor care trebuie rebotezaţi sunt şi adepţii ereziei eunomienilor, care **practicau o singură afundare şi învăţau că Duhul Sfânt este subordonat Tatălui şi Fiului**, fiind o simplă creatură[13]. Similitudinile izbitoare cu doctrina romano-catolică au determinat practica bisericească ortodoxă să le aplice papistaşilor acelaşi tratament faţă de Botez pe care canonul 7 al sinodului al II-lea ecumenic li-l aplică eunomienilor – **botezarea**.

„Practica bisericească” prin care botezul acelora a fost recunoscut vine mai ales în întâmpinarea acordurilor de la Balamand, unde reprezentanţii ecumeniști ai Ortodoxiei au recunoscut “sororitatea” „Bisericii” Romano-Catolice şi, implicit, tainele Botezului şi Preoţiei, absolut necesare pentru considerarea ca “biserică” a acestei erezii.

Dacă urmăm criteriul stabilit de Sfântul Vasile, nu putem să nu ne întrebăm: oare există o lucrare exterioară valabilă în romano-catolicism, pentru faptul că se face botezul cu formula treimică, când viziunea despre Sfânta Treime a papistașilor este eretică, iar în locul întreitei afundări folosesc stropirea, pe care Biserica Ortodoxă o respinge cu totul?

Oare poate exista botez la protestanți, atât timp cât ei nu au niciun fel de succesiune apostolică din momentul apariției lor din romano-catolicism, care, la rândul său, a pierdut-o după ruperea de Biserică prin schismă și după condamnări ale Sfintelor Sinoade ca erezie?

Chiar dacă am dori să admitem că botezul papistaș sau protestant se consideră botez al mirenilor, totuși, condiția de fond pentru admiterea botezului mirenilor este ca aceia să fie ei înșiși botezați ortodox. Cum să fie botezați ortodox ereticii,

care sunt despărțiți de secole de Biserică?

Întrebarea ne este sprijinită și de canonul 47 apostolic, care poruncește ca „Episcopul sau presbiterul dacă ar boteza din nou pe cel ce are botezul cu adevărat, **sau dacă nu ar boteza pe cel spurcat de către eretici,** să se caterisească ca unul care ia în râs crucea și moartea Domnului și nu deosebește preoții adevărați de preoții mincinoși”.

Și atunci, apare ca mult mai plauzibil să credem că diferența de acceptare a papistașilor în Biserică prin rebotezare sau mirungere, în funcție de diferite epoci, dacă e să îl credem pe autorul nostru, este dată de diferite imperative misionare și pastorale ale epocii, iar nu de acceptarea existenței vreunei părți de botez care poate fi recunoscută.

Documentul sinodului din secolul al XV-lea este unul prin care Biserica Ortodoxă rupe legătura artificială creată cu Roma prin sinodul necanonic de la Ferrara Florenţa. Desfășurat într-un context dominat de supremația turcească asupra spațiului ortodox și de instabilitatea patriarhilor pe tronul Marii Biserici din Constantinopol, a căror numire și mazilire depindea de jocurile de la curtea turcească, sinodul din 1484 a discutat printre altele modalitatea de reprimire la Ortodoxie a celor care au trăit în teritoriile dominate de latini și au acceptat supremația latină propovăduită de către sinodul de la Ferrara. Din relatările documentelor păstrate și ale istoricilor, sinodul s-a referit în primul rând la grecii care au acceptat supremația catolică în teritoriile conduse de latini, decizia reprimirii lor doar prin mirungere nu a însemnat acceptarea botezului catolic sau recunoașterea bisericității papistașe, iar decizia s-a luat la capătul unei dispute teologice, în care a existat și o părere contrară acesteia[14]. În decizia luată la 1484 trebuie ținut seama de toate aspectele: influența latină, influența stăpânirii otomane, jocurile politice, opiniile teologice personale ale celor implicați în proces, natura convertiților cărora li se aplica mirungerea (cei mai mulți, greci care doreau să revină la Biserica mamă odată cu ieșirea de sub supremația politică latină). Această dispută teologică legată de botezul ereticilor convertiți a fost tranșată de către *Orosul* din 1755, în care s-a decis că toți cei ce vin la Ortodoxie de la eretici trebuie rebotezați[15]. *Orosul* a fost puternic contestat de către trimișii papali și de către unii mitropoliți iluminiști și a contribuit la mazilirea patriarhului care l-a promulgat, ceea ce indică atmosfera politică în care s-au luat aceste decizii.

Cred că autorul nostru se folosește de aceeași tehnică de a căuta prin diverse hotărâri ale unor sinoade din mileniul al doilea pentru a găsi ceva care să se potrivească cu viziunea conciliantă propovăduită de ecumenism.

Astfel de strategie avea și părintele Patriciu Vlaicu, care ne arăta că, la sinodul din 1484, pe care îl invocă și autorul nostru, cei prezenți acolo, care, printre altele, au denunțat documentele de la Ferarra Florența, i-ar fi numit pe papistași „biserică", deci numirea lor așa este perfect corectă[16].

Același părinte, în altă parte însă, încearcă să ne convingă de faptul că la Creta nu s-a dat nici într-un caz denumirea de Biserică ereticilor în considerarea bisericității lor, ci doar ca o recunoaștere din curtoazie a faptului că ei se numesc așa. Argumentul e prezent și în lucrarea pe care o analizăm.

Nu doresc să abandonez acest subcapitol fără a-i da satisfacție autorului nostru, arătându-i că, chiar și după criteriile sfinției sale, ecumenismul, ca erezie nouă, și sinodul din Creta, ca sinod tâlhăresc, sunt osândite, respectiv respinse de către sinoade sau ierarhi particulari.

Din trecutul nu prea îndepărtat, amintesc anatema dată ecumenismului, în 1983 de către Sinodul ROCOR. După ce ROCOR s-a reunificat cu Biserica Ortodoxă Rusă, în 2007, toate documentele acelei Biserici au devenit oficială pentru Biserica Rusă, inclusiv această anatemă, dată deci de cea mai mare Biserică Ortodoxă din lume.

Iată textul anatemei[17]:

> *Anatema – celor care se ridica impotriva Bisericii Ortodoxe si sustin ca Biserica lui Hristos s-a impartit in asa-zise „ramificatii", ce difera una de alta dupa doctrina si modul de viata, sau ca Biserica nu a existat in chip vazut, ci se va constitui abia in viitor, cand toate „ramificatiile", sau partile, sau confesiunile si chiar toate religiile se vor uni intr-un singur trup. Anatema – si celor care nu deosebesc Preotia si Tainele Bisericii de „preotia" si „tainele" ereticilor, dar afirma ca botezul si euharistia ereticilor ar fi suficiente pentru mantuire. De aici anatema – si celor ce comunica in mod conștient cu ereticii amintiti sau susțin, propaga si iau apararea ereziei ecumeniste proaspăt apărute a acestora sub pretextul pretinsei iubiri fraterne sau presupusei uniri a creștinilor scindați!*

La o conferință panortodoxă din Moscova[18], ținută în anul 1948, la care BOR a fost reprezentată la cel mai înalt nivel de către patriarhul Iustinian Marina, s-a recomandat ca Bisericile Ortodoxe să nu participe la mișcarea ecumenistă, pentru că ecumenismul dorește să construiască o „biserică ecumenică" contrară adevăratei Biserici, ceea ce ar constitui căderea ortodocșilor, dacă ar participa la ea, în ispita puterii lumești din pustiul Carantaniei; nu se mai discută ideea unei uniri pe temeiuri dogmatice corecte; minimalismul dogmatic face ca aderarea la „biserica" propusă de ecumenism să fie accesibilă și demonilor, care, și ei l-au recunoscut pe Hristos ca Fiu al lui Dumnezeu etc.

În anul 2017, Biserica Georgiei a respins[19] actele sinodului din Creta pe motiv că „documentele sinodului din Creta ar fi trebuit să reflecte învățăturile Bisericii, ceea ce nu e cazul cu aceste documente" (punctul 4 al Comunicatului Patriarhiei Georgiei).

Biserica Bulgară a decis că documentele din Creta nu pot fi acceptabile, pentru că mai trebuie cumpănite și analizate, lucru pe care l-a făcut și Biserica Rusă.

De ani buni, Mitropolia Pireului anatemizează, în fiecare Duminică a Ortodoxiei, erezia din Creta și ecumenismul în general[20].

Voi încheia această demonstrație cu constatarea că suficiența, dar nu și necesitatea condamnării unei erezii de către Sfintele Sinoade este demonstrată în canonul 15 I-II de către folosirea conjuncției disjunctivă „sau" din expresia „sau de Sfinții Părinți", de unde vedem că pentru erezia pentru care se întrerupe pomenirea trebuie să fie osândită fie de Sfintele Sinoade, fie de Sfinții Părinți.

„Sau de Sfinții Părinți" vs. „Și de Sfinții Părinți"

Ajungem acum la a doua expresie legată de ceea ce autorul dorește a fi o condiție necesară a îndreptățirii întreruperii pomenirii.

În documentul pe care îl analizăm expresia este preluată sub forma „Sau de Sfinții Părinți" în textul canonului, dar atunci când este analizată, automat, textul devine „Și de Sfinții Părinți".

Diferența este foarte importantă, deoarece în varianta cu „sau” canonul prevede că erezia, pentru a se produce canonic nepomenirea, trebuie să fie osândită de către sfintele sinoade sau de cugetarea Sfinților Părinți, înțelegându-se aici Sfinții Părinți din toate timpurile, mai cu seamă din epoca în care erezia produce efecte. Și nu poate fi vorba de o condamnare a ereziei din partea Sfinților Părinți în canoanele lor, deoarece în *Pidalion* vedem că sfinții nu condamnă de unii singuri erezii, pentru că sarcina condamnării canonice a unei erezii este a sinodului ecumenic, nu al unei persoane.

În varianta cu „și”, textul implică necesitatea ca erezia respectivă să fie osândită obligatoriu atât de sinoade, cât și de Părinți.

Or, prin aplicarea corectă a textului, vedem că toți Sfinții Părinți ai epocii noastre au osândit erezia ecumenistă, de la Sfântul Iustin Popovici, care a scris o carte întreagă despre *Ortodoxie și ecumenism*, numindu-o panerezie sau erezia tuturor ereziilor, la Sfântul Paisie Aghioritul, care a întrerupt pentru o perioadă pomenirea ierarhului Atenagora, pentru că a ridicat anatemele din secolul al XI-lea, la sfântul Serafim Sobolev, la Sfântul Nicolae Velimirovici, la Sfântul Ioan Maximovici și la mulți alții, inclusiv la teologi de vază, precum părintele Dumitru Stăniloae, protopresbiter Theodoros Zisis, care a și întrerupt pomenirea ierarhului în 2017, Dimitrie Tselenghidis, Maximos Karavas, duhovnicul Sfântului Paisie, care a întrerupt, la rândul său, pomenirea.

Vedem din aceasta că nu este obligatorie o condamnare sinodală a ereziei pentru a se întrerupe pomenirea, fiind suficient ca eresul să fie osândit, nu în sens juridic, ci în sens misionar, de către cugetarea Sfinților Părinți.

Desființează canonul 15 I-II dreptul de a nu pomeni ierarhul eretic?

Încheiem analiza canonului 15 I-II cu o considerație de ordin juridic. Canonul este ultimul din categoria celor care permit întreruperea pomenirii, iar în ordinea interpretării și aplicării normelor juridice ar trebui să fie considerat cel aflat în vigoare, în considerarea faptului că e cel mai nou.

O comparație cu canonul anterior, 31 apostolic, ne arată că gama de fapte comise de ierarh care permite întreruperea pomenirii este restrânsă de la erezie și purtare necuviincioasă, cum permitea canonul 31 apostolic, doar la erezie.

La această decizie a contribuit probabil și cugetarea patristică a secolelor ce au trecut între cele două canoane, în care Sfinții Părinți ne sfătuie să nu îl judecăm pe ierarh pentru faptele sale, altele decât erezia, și canonul (la care se adaugă și canoanele 13, 14 și prima teză a canonului 15 I-II) care prevede că atunci când ierarhul este vinovat de altceva decât erezia, nu se cuvine ca preotul să întrerupă pomenirea sau să îl judece.

De asemenea, tot ca criterii precise de limitare a cauzelor pentru întreruperea pomenirii s-au introdus obligativitatea ca ereziile să fie condamnate de Sfintele Sinoade sau de Sfinții Părinți, adică de cugetarea Bisericii, cuprinsă în deciziile sinoadelor și în scrierile patristice, după cum am văzut că a înțeles și canonistul sârb Nicodim Milaș, tocmai pentru ca preoții să nu cadă în eroare și să întrerupă pomenirea pentru vreo erezie închipuită (cum am văzut că se întâmpla în Rusia, până când s-au stabilit criterii mai precise, inclusiv cel invocat de autorul nostru, de a se întrerupe pomenirea doar pentru o erezie condamnată de sinoadele anterioare, ceea ce poate avea un sens pastoral, dar, am văzut mai sus, anulează libertatea oferită de canon de a se întrerupe pomenirea din conștiință, nu din obligație).

Dar nu este acceptabil să credem că Sfântul Fotie, el însuși un luptător acerb contra ereziei papistașe, ar fi fost de acord ca Biserica să stea pasivă în fața unei noi erezii, cum ne îndeamnă autorul nostru și toți ecumeniștii, și să ia atitudine doar după ce aceasta este condamnată de vreun sinod.

La această concluzie ajungem și analizând corelația acestui canon cu altele conexe, care prevăd că o erezie deja condamnată de sinoade nu mai permite libertatea de a întrerupe pomenirea sau nu, ci impune obligativitatea acestui lucru, după cum am arătat mai sus.

O altă precizare procedurală a canonului, inexistentă în canonul 31 apostolic, dar subînțeleasă din interpretarea canonului 3 al sinodului al treilea ecumenic, este aceea că preotul are voie să se despartă de ierarhul său „înainte de judecarea sinodicească a acestuia” (Milaș spune că se poate despărți **imediat** ce a luat cunoștință de erezia ierarhului său, cum am văzut că au făcut și cei din secolul al IV-lea cu Nestorie).

Această precizare ne arată că întreruperea canonică a pomenirii este **o libertate morală acordată preotului**, nu o obligație juridică. Arhid. Ioan N. Floca

subliniază acest lucru, atunci când spune: „În alte texte canonice se prevede că, **dacă vreun cleric constată că episcopul său profesează vreo erezie, este liber să se despartă de acesta fără nicio formalitate** (can. 15 I-II), pentru că nu se departe de un episcop, ci de o erezie” (s.n.).

Canonul impune și două obligații, dar nu în sarcina preotului care se desparte de episcopul său eretic, ci a episcopului și a restului Bisericii.

Prima obligație este aceea ca episcopul să nu treacă la represiune împotriva preotului care i-a întrerupt pomenirea, pentru că acesta s-a îngrădit înainte de judecarea eresului respectiv.

A doua impune obligația întregii Biserici de a-i trata pe acești preoți cu cinstea cuvenită celor ortodocși, nu de a-i marginaliza și trata ca niște paria ai Bisericii.

În fața acestei grile juridice de interpretare a canonului, ne întrebăm oare cum se numesc aceia care, interpretând după capul lor canonul 15 I-II, în așa fel încât să le reprezinte interesele ierarhilor vinovați de erezie, calcă în picioare toate prevederile acestuia? **Se numesc călcători ai legii canonice a Bisericii**.

Este posibilă pomenirea fără a ieși din Biserică?

Răspunsul la această întrebare este obligatoriu da, din motivele pe care le voi detalia în continuare.

După ce am încheiat demonstrarea faptului că pentru a se putea întrerupe pomenirea este suficient ca erezia să fie osândită de către cugetarea ortodoxă, consemnată în Sfintele Sinoade sau în cugetarea patristică, și că pomenirea se întrerupe liber înaintea cercetării sinodicești a celui cu cuget eretic, pentru că după aceea ea devine obligatorie, să încercăm să răspundem la întrebarea ridicată de lucrarea analizată, dacă este totuși posibilă întreruperea pomenirii fără a cădea din Biserică.

Autorul nostru pare a fi de părere că nu. Cu toate acestea, faptul că există cel puțin trei canoane care o facilitează ne dă dreptul să afirmăm răspicat că da.

Primul lucru la care trebuie să ne gândim este dacă prin întreruperea pomenirii se iese automat în afara Bisericii.

Argumentul în defavoarea acestei idei este însuși canonul 15 I-II. Dacă Sfinții Părinți, Sfântul Fotie, a cărui pomenire o săvârșim azi, ar fi știut că prin nepomenire se cade în afara Bisericii, ar mai fi permis această practică?

Dacă prin nepomenirea patriarhului Nestorie toți cei despre care am vorbit mai sus ar fi căzut în afara Bisericii, ar mai fi emis sinodul al treilea ecumenic un canon prin care să îi reprimească în Biserică?

Poate cineva crede cu adevărat că Sfinții Părinți au emis cel puțin trei canoane care permit nepomenirea, dacă ar fi considerat că prin despărțirea canonică de episcop, pentru erezia aceluia, slujbele celui care nepomenește își pierd harul, iar el se situează în afara Bisericii?

Această impresie greșită este tributară unei viziuni episcopolatre, care confundă rolul atribuit episcopului care învață dreapta credință cu cel al celui care învață erezia. Toate citatele pe care autorul nostru le evocă pentru a arăta cât de importantă este prezența episcopului în Biserică sunt perfect corecte și exprimă exact importantul rol al episcopului în Biserică, pe care noi nu îl negăm sub nicio formă.

În momentul în care însă episcopul începe să propovăduiască o erezie cu capul descoperit, el încetează de a mai fi conducător și învățător, chiar dacă continuă să săvârșească „pe avarie”, dacă îmi este permis termenul, cele sfinte, cum am căzut de acord încă de la începutul acestei analize.

Locul său ca învățător central al Bisericii, ca depozitar și garant al dreptei credințe devine vacant, iar această vacanță este valabilă și pentru cei ce întrerup pomenirea sa și pentru cei ce continuă să rămână alături de el.

Acest lucru l-a înțeles cumva și autorul nostru, când apelează la un cuvânt al Sfântului Teofilact al Bulgariei, care, în tâlcuirea la Epistola către Evrei, îndeamnă clar ca „dacă arhiereul este rău după credință, deci dacă are dogme eretice și hulitoare, fugi de dânsul, măcar de ar fi și înger din cer, iar dacă e rău după petrecere și viață, supune-te lui… căci arhiereul care se poartă rău nu va sfătui niciodată pe alții să se poarte și ei rău. Căci făcând fapte rele, el însuși se rușinează, lucru arătat de aceea că se folosește de toate mijloacele pentru a se

ascunde de lume; și atunci, cum poate să îi învețe pe alții cele ce el ascunde? **Dar e cu neputință ca arhiereul rău cu credința să nu propovăduiască până la urmă și norodului socoteala eretică avută în inima sa**” (s.n.).

Cu inconsecvența care deja îi e caracteristică, autorul folosește acest citat din Sfântul Teofilact pentru a arăta că de ierarhul eretic nu trebuie să te depărtezi, ci trebuie să continui să stai alături de el, să te împărtășești cu el: „**Varianta echilibrată, ortodoxă, este ca atunci chiar și când numai bănuim că un ierarh este eretic, fiind însă necaterisit, să-l pomenim în rugăciune, să ne împărtășim cu el**, știind că harul lucrează prin el, dar totuși să nu îi urmăm în niciun chip învățătura rătăcită, ci numai partea de învățătură care este neîndoielnic ortodoxă”.

Oare cum reușește un preot care rămâne în contact cu ierarhul său eretic să rămână necontaminat și el, și mai ales turma sa, atunci când ierarhul începe să propovăduiască poporului socoteala eretică avută în inima sa?

Oare au greșit Sfinții Părinți când au cerut, cum se vede și la Sfântul Teofilact, și la Sfântul Ioan Gură de Aur, citat mai sus, să fugim de ierarhul care propovăduiește public erezia sa (e adevărat, sfinții ne îndeamnă să fugim când erezia sa devine publică, nu când este la stadiul de bănuială a noastră)?

Acest tip de „fugă rațională”, cum o numește autorul, îl opune direct cuvintelor sfinților, ceea ce ne lasă să credem că practic nu concede sub nicio formă vreun drept la nepomenire, în ciuda prevederilor Sfintelor Canoane despre care am vorbit.

Dacă ar fi să credem că această strategie este ortodoxă și patristică, ar însemna să credem că de fapt este absolut irelevant dacă episcopul este eretic sau nu, de vreme ce preoții pot să reziste învățăturii sale eretice, să țină poporul pe calea cea dreaptă indiferent de ce spune episcopul și să le asigure mântuirea.

Rămâne întrebarea: Dacă această strategie este cea corectă, ce importanță mai are episcopul în Biserică, de vreme ce el ar putea să învețe numai erezii, iar preoții ar putea să conviețuiască cu el, fără a avea nevoie să învețe nimic de la el? De ce atunci se vor fi chinuit Sfinții Bisericii să caterisească episcopii eretici, să lupte contra lor, când puteau foarte bine să le ignore învățăturile eretice?

Și o altă întrebare: **Cum poate cineva crede că un episcop care a pornit pe calea ereziei și are o învățătură eretică asumată public mai poate avea și învățături ortodoxe de care să te folosești, când este de așteptat ca perseverența în erezie să îi pervertească întreaga învățătură?**

Este adevărat că aici autorul face o comparație cu Sfinții Părinți care au preluat învățăturile ortodoxe ale lui Origen, ocolind greșelile sale dogmatice, dar este de crezut că Dumnezeu i-a apărat de acele greșeli, într-o epocă în care Origen nu era încă condamnat. În plus, Origen era un simplu intelectual, nu îi datora nimeni ascultarea care i se datorează episcopului[21].

Chiar și așa, găsim la unii sfinți unele reflexii ale teoriilor condamnate ale lui Origen, pe care însă Biserica nu le-a considerat definitorii în viețile și operele lor, neafectându-le viața sfântă, într-o epocă în care acei iluștri bărbați ai Bisericii despărțeau apele cunoașterii și dărâmau duhul idolatru al culturii clasice, pentru a face loc viziunii creștine despre lume, iar astfel de scăpări puteau apărea fără a tulbura viața Bisericii, așa cum au făcut-o în secolul al VI-lea, când sinodul al cincilea ecumenic a trebuit să îl condamne pe începătorul tulburării.

De aici se vede însă că este practic imposibil să te ferești tot timpul și să navighezi între învățăturile corecte și incorecte ale unora, iar dacă nume ilustre ale Bisericii au fost ispitite să cocheteze cu învățături pe care Biserica le-a găsit ulterior neortodoxe, preoții și poporul oare nu riscă să aibă?

Exemplul autorului nostru e relevant, pentru că, cu inconsecvența știută, pe de o parte, citează pasaje care vorbesc despre pericolul ecumenismului și cum acesta trebuie combătut, pe de alta, apără cu fervoare ierarhia care a pactizat cu ecumenismul, după cum vom vedea în continuare, când vom analiza părerea sfinției sale despre sinodul tâlhăresc din Creta.

Această opinie personală, nu numai neconfirmată de nicio sursă patristică, dar combătută de toată practica patristică, o numește autorul nostru diferența dintre râvnitori și nepomenitori, râvnitorii fiind cei care rămân în comuniune cu ierarhul eretic, chiar dacă, așa cum am spus, el și-a pierdut statutul de învățător al dreptei credințe, devenind, cum spune Sfântul Teofilact, învățător al socotelii sale cele rele.

Dacă mai adăugăm faptul că, atunci când este eretic dovedit, continuă să facă cele sfinte pentru popor, deși nu mai are curăția necesară înaintea lui Dumnezeu,

putem să observăm ceea ce mulți nu par a fi în stare să observe: ierarhul nu este sursa harului, care face ca Biserica să funcționeze!

Hristos este sursa harului, Duhul Sfânt este cel care îl transmite, ierarhul este doar cel care îl administrează plenar în Biserică.

Autorul despre care vorbim oferă totuși o mică portiță de scăpare, din care se înțelege că ar fi totuși de acord că dacă canonul 15 I-II există prevederea din teza a doua nu poate fi trecută cu vederea complet.

Astfel, oferă un clasament al atitudinilor față de nepomenire, evidențiind câteva atitudini:

1. a nu pomeni pe un ierarh eretic este riscant, fiindcă ne putem înșela, iar el să nu fie eretic, încât să ne osândim;
2. a nu pomeni pe cei ce îl pomenesc pe ierarhul eretic este o nebunie osândită de Sfintele Canoane;
3. la cealaltă extremă se află a urma învățăturilor unui ierarh eretic încă necaterisit, ceea ce duce la pierderea sufletului.

Cea de-a treia atitudine evidențiată aici este cea care face diferența dintre poziția nepomenitorilor echilibrați și cea a nepomenitorilor extremiști. Aceștia din urmă susțin că toți cei ce nu întrerup legătura cu ierarhii eretici sunt și el, la rândul lor, eretici.

Față de această poziție, noi, nepomenitorii echilibrați, susținem punctul de vedere al sinodului din Alexandria din 362, evocat pe larg și de către autorul nostru, care face diferența între cei care sunt sub stăpânirea unor ierarhi eretici și acceptă erezia din neputința de a lupta cu ea, și cei care o îmbrățișează de bună voie și o promovează. Accentul pe care noi îl punem pe mărturisirea și promovarea ereziei pentru a fi considerat eretic face ca să nu cădem în judecarea întregului popor ca eretic, așa cum au făcut-o nepomenitorii extremiști.

Luând în calcul această categorisire a atitudinilor față de erezia ierarhului încă necondamnat, mi-aș permite să cred că, de fapt, autorul nostru se plasează deplin în categoria a treia a propriei enumerări, în extrema acceptării învățăturilor ierarhului eretic, la care aș mai adăuga și o completare, desprinsă din canonul al doilea al Sfântului Atanasie, emis de Sinodul din Alexandria în 362: „Ca cu cei ce au căzut și au apărat păgânătatea, pocăindu-se adică (dacă s-au pocăit), să ne

împărtășim împreună, dar să nu se dea lor loc în cler”. Iată și tâlcuirea din *Pidalion*: „Și dar zicem că ierosișii câți nu numai că s-au împărtășit cu arienii și au mărturisit că socotesc câte ei socotesc, ci s-au făcut cu dânșii și apărători ai eresului, încât au îndemnat și pe alții de s-au dus la *arianismos*, aceștia întorcându-se la dreptslăvitoarea Biserică se cade să-i primim. Nu însă să-i lăsăm în treapta ierosirii, ci ca pe mireni să îi avem de aici”.

Motivul pentru care fac această constatare este acela că, în ultima parte a scrierii, autorul face un elogiu deplin al sinodului din Creta, pe care îl consideră un moment epocal în viața Bisericii Ortodoxe, la care Biserica Ortodoxă Română, prin ierarhii săi străluciți, a adus o contribuție definitorie.

Dacă ținem seama și de faptul că autorul nostru consideră că niciun ierarh din România nu are nicio urmă de cuget eretic și de acest studiu, în care promovează de fapt starea de erezie din Biserică și critică lupta antiecumenistă, susținând că ierarhii români sunt fermi luptători pentru Ortodoxie în cadrul mișcării ecumeniste, par a se împlini toate cele patru condiții impuse de către sinodul alexandrin pentru care cel rămas în comuniune cu erezia să primească iertarea, dar nu și păstrarea rangului în cler: împărtășirea concepției eretice, mărturisirea ei publică, apărarea și promovarea ei.

Și așa se adevărește avertismentul Sfântului Teofilact, prezentat mai sus, că cel ce preferă să rămână în comuniune cu ierarhul eretic va suporta, mai devreme sau mai târziu, consecințele expunerii la învățăturile acestuia.

Adăugăm îndemnului sfântului episcop bulgar încă două, al avvei Teodor din Fermi și al avvei Isaia: „Avva Teodor din Fermi învăța că trebuie să îi ajutăm pe cei căzuți în erezie să se întoarcă la dreapta credință, dar dacă nu izbutim, să tăiem prietesugul cu ei, ca nu cumva să ne tragă și pe noi în rătăcire. Avva Isaia sfătuia să nu stăm de vorbă cu ereticii, ca nu cumva să ne vatăme otrava lor cea purtătoare de moarte, nici să le citim cărțile, ca nu cumva să dăm morții sufletului nostru”[22].

Aceste îndemnuri sunt valabile și când e vorba de eretici necondamnați, și când e vorba de cei condamnați.

Ce legătură au astfel de cuvinte patristice cu planul propus de autorul nostru, de a rămâne strâns lipit de ierarhul eretic, sperând că astfel nu se va contamina de erezia lui? Oare dacă știau că această atitudine este cea corectă, nu l-ar fi

recomandat Sfinții Părinți, în locul întreruperii pomenirii, pentru a scuti Biserica de tensiunile inerente acesteia?

Și dacă Sfinții Părinți au permis nepomenirea și nu au îndemnat niciunde ca preotul să rămână alături de ierarhul său eretic, de ce nu le permite totuși autorul nostru celor care nu au capacitatea sfinției sale de a rezista conviețuirii cu un ierarh eretic să se îngrijească de sufletul lor prin separarea de acesta, după modelul patristic pe care l-am văzut mai sus?

De ce, absolutizând dreptul său de a continua să pomenească, pe temeiul faptului că Sfintele Canoane nu pedepsesc continuarea pomenirii ierarhului necaterisit, le refuză nepomenitorilor dreptul oferit de către aceleași Sfinte Canoane de a se îngrădi de ierarhul eretic?

Mitropolitul Teofan, acuzat că a rebotezat un prunc?

Ajungem astfel, spre finalul analizei noastre, la cele două „minuni” invocate în sprijinul pretinsei rătăciri a nepomenitorilor.

În prima, ni se spune că o familie de creștini și-a botezat copilul la Rădeni, în momentul când acolo exista o puternică luptă antiecumenistă, iar la ieșirea din cristelniță, copilul s-ar fi umplut de bube, iar familia l-a dus mitropolitului Teofan, care l-a rebotezat și astfel copilul și-a revenit.

Povestea este însoțită de o trimitere la un film de pe Youtube despre Rădeni din 09.02.2017, dar în care nu se face referire la acest eveniment, fără a se înțelege totuși dacă această poveste s-a întâmplat la în iarna lui 2017 sau mai târziu.

În cazul în care se acreditează ideea că povestea s-a întâmplat în primele zile ale Rădeniului, adică în iarna lui 2017, cum ar lăsa să se înțeleagă legătura cu filmul de pe ProTv, atunci există o problemă canonică, deoarece în iarna lui 2017 ieromonahul Pamvo de la Rădeni nu era caterisit încă, Tainele făcute de el fiind valabile, chiar și după standardele MMB, care ia în serios caterisirile preoților nepomenitori, făcute cu încălcarea canoanelor despre care am vorbit pe larg mai sus.

În aceste condiții, dacă pruncul a fost botezat pe când ieromonahul Pamvo era necaterisit, iar mitropolitul Teofan l-a rebotezat, atunci mitropolitul se face

vinovat față de canonul 47 apostolic, care spune: „Episcopul sau presbiterul dacă ar boteza din nou pe cel ce are botezul cu adevărat sau dacă nu ar boteza pe cel spurcat de către eretici, să se caterisească ca unul care ia în râs crucea și moartea Domnului și nu deosebește preoții adevărați de preoții mincinoși” și ar trebui caterisit.

Înțeleg că autorul nostru este de opinie că nepomenitorii sunt eretici din momentul începerii protestului lor, dar ce se întâmplă cu mitropolitul Teofan dacă într-o zi un sinod ortodox va constata că ieromonahul Pamvo era preot chiar și după caterisirea sa abuzivă de către mitropolit, după modelul preoților din timpul lui Nestorie? Va trebui caterisit sau nu mitropolitul Teofan pentru că a rebotezat un prunc perfect botezat, deși trebuia să știe canoanele și faptul că nu avea dreptul să îl caterisească pe preotul care a făcut botezul inițial?

Pentru că dacă l-a botezat în februarie 2017, lucrurile sunt clar și după standardele pe care le impune mitropolitul însuși.

Cât privește pretinsa boală a pruncului, dacă ea a existat cu adevărat, ea putea fi rodul unei condiții medicale pasagere, nicidecum al botezului la nepomenitori.

Foarte mulți copii sugari au o condiție fizică numită dermatită, prin care se curăță după naștere. Aceasta se manifestă prin bubițe pe trup, de genul celor descrise în această poveste.

Ele trec așa cum și apar și nu au nicio legătură cu botezul, nefiind necesară nici măcar intervenția vreunui medic, darămite a ditamai mitropolitul îndurerat, care să facă „minuni” în timp ce rebotează un prunc gata botezat ortodox.

Folosirea unor astfel de argumente îl coboară pe autorul nostru în gruparea extremiștilor de tot felul din Biserică, care vânează „împuțirea aghezmei”, pentru „a determina” dacă mai e preot cu har sau nu, sau a stiliștilor, care cred că ei sunt Biserică reală și unică în România pentru că Iordanul se întoarce înapoi în Israel când se slujește Bobotеaza pe calendarul vechi acolo.

Nivelul academic al lucrării, și așa prejudiciat serios de toate lipsurile remarcate la începutul studiului, este puternic afectat de astfel de argumente.

Bine măcar că autorul nostru nu a menționat discuția dintre dracul și părintele Ioan de la Rarău[23], căruia dracul i-a arătat, chipurile, cât de răi sunt

nepomenitorii!

Folosirea morții protosinghelului Antim pentru a denigra nepomenitorii

Cea de-a doua „minune” la care face apel autorul nostru este legată de moartea protosinghelului Antim Gâdioi.

După ce spune că acesta a fost repudiat de către duhovnicul său, ca un străin de Biserică, că a plecat la Bistrița, unde, prin severitate, a provocat exodul obștii mănăstirii (cei mai mulți din obștea de atunci erau preoți care nu aveau nimic de-a face cu viața mănăstirească, fiind oameni profund lumești), că a oprit pomenirea și a plecat la Petru Vodă, ne relatează că în preziua morții sale ar fi avut o discuție cu mitropolitul Teofan, care l-ar fi rugat să revină în Biserică, iar în ziua morții mergea undeva unde dorea să întemeieze „Biserica Ortodoxă Adevărată”, al cărei episcop urma să fie.

Ar fi interesant ca ucenicii părintelui Antim să îi solicite să prezinte dovezi din care să rezulte că cele spuse sunt adevărate.

Rămâne un mister de unde un preot de la Vâlcea știe atât de multe detalii despre viața internă a Mitropoliei Moldovei și despre isprăvile duhovnicești ale mitropolitului Teofan!

Este foarte trist și pentru urmașii duhovnicești ai părintelui Antim și pentru ucenicii celorlalți preoți care au fost în comuniune cu ei că modul în care au știut să facă mărturisirea a fost atât de nepotrivit, după despărțirea noastră din 2018, încât au ajuns să fie modele pentru detractorii ecumeniști, prin care aceștia încearcă să distrugă lupta noastră, până la un punct comună, obligându-ne pe noi să reparăm ceea ce au stricat ei cu exaltarea lipsită de discernământ cu care înțeleg să se poziționeze față de Biserica noastră, față de membrii ei, față de cler și față de noi, ceilalți mărturisitori.

„Cea mai gravă minciună e cea aproape de adevăr”

Am intitulat ultima secțiune a acestei recenzii cu un „aforism” aparținând chiar părintelui Alexandru, spus într-o discuție cu un preot nepomenitor, nepublicată în cartea pe care o terminăm de analizat.

După ce ne-a ținut în suspans cu privire la opinia sfinției sale despre erezia ecumenistă a ierarhilor, lăsându-ne să credem că ar accepta că a existat o cădere a acestora, la finalul lucrării lucrurile au devenit clare, în momentul în care a decretat că la Creta ierarhii români au scris o pagină de mare eroism duhovnicesc, că au luptat pentru afirmarea Ortodoxiei în fața ecumenismului, că documentele din Creta sunt o victorie și, evident, că nepomenitorii greșesc când le critică.

Rămân totuși sub semnul întrebării anumite reacții față de documentele din Creta și față de evaluările autorului nostru cu privire la ele.

De exemplu, dacă documentele din Creta au fost atât de ortodoxe, cum se face că sinodul din Biserica Georgiei a spus clar că ele sunt eretice? Pentru că expresia „documentele trebuia să reflecte învățătura Bisericii, ceea ce nu e cazul cu acest set de documente" exact asta înseamnă, întrucât un document care nu reflectă învățătura Bisericii este eretic în gândirea ortodoxă.

Cum se face că în octombrie 2016 Patriarhia Română și-a exprimat opinia că documentele mai trebuie nuanțate, explicitate și analizate, dacă ele sunt foarte bune și sunt un triumf al Ortodoxiei contra ereziei ecumeniste?

Cel mai important comentariu pe care îl avem cu privire la valoarea documentelor din Creta vine tocmai dinspre Mitropolia Olteniei, din partea mitropolitului Irineu al Olteniei, care, în lucrarea *Biserica în actualitate sau actualitatea Bisericii*, editată de către Editura Academiei Române în 2018, recunoaște că „la întrunirea din Creta termenul *Biserică*, ce a fost atribuit și celorlalți creștini, nu s-a folosit în sensul său dogmatic, ci s-a folosit impropriu în sensul de comunitate reli-gioasă. Dar fiind vorba de documentele «Sfântului și Marelui Sinod» considerăm că trebuiau totuși să fie alcătuite cu mai multă atenție și responsabilitate. Sintagma *Biserici eterodoxe* este o expresie contradictorie, confuză și neavenită… Așadar, conținutul documentului intitulat *Relațiile Bisericii Ortodoxe cu ansamblul lumii creștine* este neclar și nu are perspective, fiind marcat de o ambiguitate care nu îi mulțumește nici pe ortodocși, nici pe «eterodocși»"[24].

În nota 2206 de la aceeași pagină a cărții, mitropolitul Olteniei consideră că „oricine își dă seama că va fi o problemă pentru cei care vor veni după noi, constatând că s-a folosit termenul *Biserică* pentru cei care nu au aceeași credință cu noi. **Ei vor avea îndreptățirea justă să constate cu nemulțumire** că acest

apelativ s-a folosit mai înainte de către un «Sinod». De aceea, și pe bună dreptate, se pot ridica unele semne de întrebare împotriva acestui termen atribuit eterodocșilor, **formulare considerată o mare greșeală pentru un text sinodal…** Sintagma *Biserici eterodoxe* cuprinde două contradicții vizibile”[25] (s.n.).

Mitropolitul Olteniei constată în mod corect că la sinodul din Creta s-a folosit o formulare care este **o mare greșeală pentru un text sinodal**. În Ortodoxie, sinoadele care au formulări foarte greșite sunt considerate „sinoade tâlhărești”, iar greșelile lor sunt erezii. Prin urmare, **mitropolitul Olteniei constată pe drept cuvânt că sinodul din Creta, pe care îl numește când „întrunirea din Creta”, când „Marele și Sfântul Sinod”, între ghilimele, a emis o formulă, adică o învățătură de credință eretică.**

Mai mult, mitropolitul recunoaște că **generațiile viitoare vor avea o îndreptățire justă să constate cu nemulțumire că sinodul din Creta a greșit, însă nu ne conferă același drept și nouă, celor din generația actuală, pe care ne numește, în altă pagină a cărții, schismatici, pentru că am făcut și facem ceea ce creștinii au făcut mereu în istoria Bisericii, când ierarhii cu greșit și nu și-au asumat greșeala, ci au persistat în ea: ne-am despărțit de ei.**

Mai merită remarcată și detașarea cu care ierarhul oltean vorbește despre această greșeală, într-o manieră impersonală, de ca și când ar fi un atașat de presă acolo, nu un participant și semnatar al documentelor.

La fel de îndoielnică este și perspectiva pe care o propune când spune că și alte sinoade ecumenice ale trecutului au ținut ședințe și sinoade în care au clarificat definițiile dogmatice adoptate, lăsându-ne să înțelegem că **la sinodul din Creta s-au adoptat hotărâri dogmatice**, ceea ce este adevărat, dar mergând, prin această recunoaștere împotriva curentului principal al dezinformării, promovat de către Patriarhie, care afirmă cu tărie că sinodul din Creta nu trebuie să preocupe pe nimeni, că acolo nu s-a adoptat nicio decizie dogmatică, de unde ar veni concluzia că **nu este nevoie de acordul pleromei pentru ce s-a adoptat acolo**.

De altfel, din ce vedem și la mitropolitul Olteniei, și la autorul pe care îl analizăm aici, pleroma nu mai are niciun rol în noua eclesiologie ecumenistă, definită

lapidar de către articolul 22 din documentul *Relațiile Bisericii Ortodoxe cu ansamblul lumii creștine*, în care se spune că orice opoziție față de deciziile din Creta trebuie tratată ca un afront la adresa Bisericii și cei care îndrăznesc să aibă altă opinie decât cea a arhiereilor, singurii care mai contează în Biserica de tip ecumenist, trebuie tratați ca schismatici/eretici/parasinagogali, așa cum sunt tratați în scrierea părintelui Alexandru nepomenitorii.

Noua sinodalitate promovată de Creta se mulează mai mult pe tiparul de sinodalitate papistașă decât pe libertatea și sobornicitatea ortodoxe. Nu este de mirare atunci, că Patriarhia Română, după spusele autorului nostru, vajnică luptătoare contra ecumenismului, a publicat de curând o carte despre papalitate și sinodalitate, în care se argumentează că viitorul aparține „Bisericilor surori" unite, peste care vor prezida papa, în calitate de primat, și un sinod, din care probabil vor face parte și cei ce vând, cu pași repezi, Ortodoxia unui nou proiect uniat[26].

Aceasta este considerată o mare victorie, sau, în cuvintele părintelui Patriciu Vlaicu, exprimate la un moment dat într-o discuție cu un nepomenitor, o realizare demnă de Sfântul Marcu Eugenicul. Aferim!

Se cuvine să analizăm, pe scurt, afirmația autorului nostru din care reiese că la Creta patriarhul nostru și ierarhii participanți au afirmat cu tărie unicitatea, sobornicitatea, apostolicitatea și sfințenia Bisericii noastre.

Promovată de către presa aservită, această afirmare a fost tratată ca o mare victorie, de ca și când ar fi avut loc în fața unei adunări a molahilor islamici, sau în lucrările Conciliului Vatican, sau într-un sinod budist, nu în plin sinod ortodox, unde cele patru atribute ale Bisericii noastre sunt cunoscute încă nu 381, când au fost aprobate pentru totdeauna de către sinodul al doilea ecumenic.

Din această afirmație vedem cam în ce duh antiortodox s-a desfășurat acest sinod, dacă printre întâistătătorii Bisericilor a existat o partidă atât de puternică contestatoare a caracteristicilor Bisericii, de a trebuit să lupte patriarhul nostru pentru a le impune.

Oare de unde provine acest duh antieclesial, antiortodox? Fără nicio îndoială provine de la îndelungata expunere la erezia ecumenistă, care, departe de a se modela după concepția ortodoxă, distruge conștiința ortodoxă, în așa măsură încât se ajunge ca la un sinod ortodox să fie o victorie colosală să reușești să

afirmi un adevăr pe care copiii îl știu de mici, când părinții îi învață Crezul.

Mai există un aspect fundamental: **afirmat în contextul ecumenist, adevărul că Biserica Ortodoxă este una, sfântă, sobornicească și apostolească nu înseamnă mai nimic**.

De ce? Pentru că clubul acesta numit Consiliul Mondial al Bisericilor operează cu concepția de relativism dogmatic și eclesial.

Dacă analizăm[27] cu atenție *Declarația de la Toronto*, pe care sinodul din Creta a validat-o în mod oficial, prin faptul că a găsit câteva dintre principiile ei ca fiind vitale pentru participarea la CMB, deși în ansamblu, documentul este profund eretic, vedem că premisele III.4 şi III.5 postulează că nicio „biserică" membră a CMB nu trebuie să îşi relativizeze propria doctrină eclesiologică şi că apartenenţa la Consiliul Mondial nu presupune acceptarea unei anumite eclesiologii.

Premisa IV.4 din *Declarație* postulează: „Bisericile membre ale Consiliului Mondial consideră relaţia altor biserici cu Sfânta Biserică Catolică pe care o mărturisesc Crezurile ca subiect de consideraţie reciprocă. Totuşi, **apartenenţa nu implică că fiecare biserică trebuie să considere celelalte biserici în adevăratul şi deplinul sens al cuvântului**" (premisa IV.4).

Prin urmare, dacă nicio participantă la CMB nu este obligată să își relativizeze propria doctrină eclesiologică și nimeni nu trebuie să accepte o anumită eclesiologie, cum luptă patriarhul Daniel la Creta cu eclesiologia ecumenistă?

Ce importanță are pretinsa afirmație a sinodului că Biserica Ortodoxă este singura, unica, apostolească și sobornicească, de vreme ce cei din CMB nu sunt obligați în niciun fel să țină cont de ea, și nici nu țin cont de ea, ca dovadă că după 100 de ani de ecumenism nu s-a făcut niciun pas în direcția atragerii spre dreapta credință a protestanților eretici. Poate doar să îi fi convins pe arhiepiscopul Nifon al Târgoviștei sau pe patriarhul Bartolomeu că Biserica nu s-a pierdut, ci e încă vie în Ortodoxie!

Și, mai grav, ce importanță are că într-un sinod panortodox s-a afirmat ce se știe din 381, despre caracteristicile ontice ale Bisericii noastre, de vreme ce, conform principiului expus de premisa IV.4, invocată direct, deci ratificată, de către sinodul din Creta, se afirmă clar că **nicio participantă la CMB nu are obligația să recunoască celelalte participante ca fiind biserici în adevăratul sens al**

cuvântului?

Cum crede autorul nostru că patriarhul Daniel va convinge întreaga lume protestantă de faptul că Biserica Ortodoxă este cu adevărat Biserica lui Hristos, **când, în conformitate cu premisa IV.4 din *Declarația de la Toronto*, cei din CMB nici măcar nu sunt obligați să considere Bisericile Ortodoxe ca fiind Biserici cu adevărat**?

Iar întrebarea și mai gravă: **Ce victorie a obținut sinodul din Creta prin ratificarea acestei premise, prin care a admis cu valoare de lege că protestanții din CMB sunt liberi nici să nu considere Ortodoxia ca Biserică în adevăratul sens al cuvântului?**

Cu ce drept a afirmat sinodul din Creta atașamentul pentru continuarea luptei pentru „unitatea creștinilor", în interiorul unei organizații în care a acceptat să participe, deși știa că participanții la aceasta nici măcar nu trebuie să facă efortul de a o considera Biserică?

Există totuși o altă motivație pentru care un sinod organizat de Ioannis Zizioulas a făcut această afirmație, despre care autorul nostru spune că e o mare victorie a Ortodoxiei.

Ioannis Zizioulas este cel care a promovat intens în Ortodoxie doctrina „Bisericilor nedepline"[28], care, în variantă ortodoxă, ar însemna, pe scurt, că Biserica Ortodoxă este locul unde se află acea Biserică a lui Hristos, pe care caută să o realizeze cei din mișcarea ecumenică, iar în afară de ea se află **biserici nedepline, unele mai aproape de ea, altele mai îndepărtate**, cu care Biserica se află în oarecare relație, în interiorul cărora se lucrează de asemenea mântuirea, lucru ce contravine total gândirii patristice, care spune că în afară de Biserică nu există mântuire[29].

Dacă este așa, ne mai uimeşte faptul că Bisericile Ortodoxe au acceptat această teorie a „bisericilor nedepline" şi au legiferat-o în documentul despre relaţiile Bisericii Ortodoxe cu ansamblul lumii creştine, atât prin „admiterea denumirii istorice de biserici" (**care în forma presinodală a documentului era formulată „recunoaşte existenţa istorică a bisericilor"**, iar în forma finală a fost înlocuită cu o formulă edulcorată, care îşi are însă rădăcina în aceeaşi concepţie despre grade diferite de bisericititate) acordate ereziilor, din articolul 6, cât şi prin argumentarea acestei recunoaşteri cu partea a doua a premisei IV.4,

pe care documentul o adaugă formei presinodale a documentului, în care nu era citată?

Distincţia operată de articolul 6 între „biserici” şi „confesiuni” (care nu există în documentele ecumeniste, deoarece acolo operează și teoria ramurilor) denotă faptul că documentul consideră unele erezii mai vrednice de a se numi „biserici”, pe când pe altele nu (diversele erezii se numesc invariabil „biserici”, aşa că această distincţie reflectă o perspectivă a participanţilor ecumenişti din Creta asupra tabloului confesional).

Sau, ca să folosim terminologia articolului 4 din documentul despre relaţiile cu lumea creştină, Biserica „a cultivat întotdeauna dialogul cu cei ce s-au separat de ea”, dintre care unii sunt „mai aproape”, iar alţii sunt „mai departe”, exact aşa cum postulează teoria „bisericilor nedepline”, străină cugetării patristice, pentru care toate ereziile sunt în afara Bisericii, nu mai aproape sau mai departe.

Ce relevanță poată să aibă afirmarea unicității Bisericii Ortodoxe, așa cum e descrisă în Crez, când mișcarea ecumenică, în pofida prezenței ortodoxe de aproape un secol, a conturat deja propria viziune despre „Biserica catolică”, „Biserica Crezurilor”, în care, conform tezelor *Declarației de la Toronto*, la Porto Alegre (2006), s-a stabilit că: „Mărturisim una, sfânta, sobornicească și apostoleasca Biserică așa cum este exprimată în Crezul Niceo-Constantinopolitan (381)”[30], după care documentul explică faptul că **Biserica este una**, dar „este chemată să își exprime *unitatea într-o bogată diversitate*”, **este apostolică**, pentru că există o singură învățătură apostolică, dar „pot exista în mod legitim diferite formulări ale credinței Bisericii”; **este sfântă**, pentru că Dumnezeu a creat „un templu sfânt” al tuturor celor ce trăiesc, în diversitate, evanghelia Lui.

Despre sobornicitatea Bisericii, documentul spune: „Taina [sobornicității] este exprimată în fiecare comunitate de credincioși botezați, în care credința apostolică este mărturisită și trăită, evanghelia este propovăduită și sunt săvârșite sfintele taine. **Fiecare biserică este Biserica Catolică și nu doar o parte a acesteia**. **Fiecare biserică este Biserica Catolică, dar nu în întregimea acesteia**. **Fiecare biserică își împlinește catolicitatea când se află în comuniune cu alte biserici**. Afirmăm că catolicitatea Bisericii este exprimată cel mai vizibil în intercomuniune și o slujire recunoscută și reconciliată”[31].

O perfectă punere în aplicare a premisei IV.3, vecina de text cu premisa IV.4,

aprobată de sinodul din Creta, care afirmă că „Bisericile membre ale Consiliului Mondial al Bisericilor recunosc că apartenenţa la Biserica lui Hristos este mai cuprinzătoare decât apartenenţa la propriul trunchi eclesial. Din acest motiv, ele caută să intre în contact viu cu cei din afara propriei comunităţi, care mărturisesc că Hristos este Domnul. Explicaţia acestei premise reţine ideea că toate bisericile creştine, inclusiv Biserica Romei, afirmă că nu există identitate completă între apartenenţa la Biserica Universală şi cea la propria biserică. Ele recunosc că există membri ai bisericii *extra muros* [în afara zidurilor Bisericii], că aceştia aparţin *aliquo modo* [în mod egal] Bisericii şi chiar că există *ecclesia extra ecclesiam* [biserică în afara bisericii]. Această recunoaştere îşi găseşte expresie în faptul că, cu foarte puţine excepţii, bisericile creştine acceptă botezul administrat de alte biserici ca valid”.

Rezultă că **tot ar putea obține sinodul din Creta este acceptarea ideii că Biserica Ortodoxă este locul unde rezidă Biserica una, sfântă, sobornicească și apostolească, pe care o visează ecumeniștii, iar că restul CMB sunt „biserici nedepline”, care trebuie să intre în comuniune cu Biserica Ortodoxă**.

Dar dacă ne uităm la cum concep membrii protestanți ai CMB cele patru caracteristici ale Bisericii, expuse la Porto Alegre, își poate face cineva iluzia că o unificare a creștinismului în jurul Ortodoxiei s-ar putea face pe principiile redescoperirii adevărului de credință și pe unitatea dogmatico-liturgico-canonică cerută de Biserica noastră, când după un secol de discuții relativismul a atins cote maxime?

Ca să nu mai vorbim și de faptul că poziția de „biserică deplină” în jurul căreia gravitează „bisericile nedepline” e râvnit și de papistași, care au făcut din aceasta doctrină oficială la Conciliul Vatican II și, spre deosebire de ortodocși, **au refuzat să adere la CMB, tocmai pentru a nu permite relativizarea eclesiologiei lor, prin aplicarea principiului IV.4, care permite participanților CMB să nici nu privească Roma ca pe o Biserică reală** (cum nici nu e), **reușind astfel să lase impresia că chiar e singura Biserică reală dintre toate**.

Când intrăm puțin în analiza teologică pe text, vedem că idila bucolică propusă de către Patriarhie și însușită de către autorul nostru pare o glumă pentru copii.

Așa cum pare și afirmația că la Creta nu s-a aprobat conținutul dogmatic al

termenului „biserică”, ci s-a aprobat o „realitate socială”, sau s-a recunoscut, cum spune autorul nostru, faptul că ereticii se numesc așa.

Dar dacă ereticii se numesc așa, o fac pentru că ei se consideră „biserică. Dacă ei se consideră „biserică” și noi acceptăm denumirea lor istorică de „biserică”, în duhul *Declarației de la Toronto,* înseamnă că noi acceptăm că ei au dreptul să se considere „biserică” de vreme ce îi numim cu termenul cu care ei se păcălesc că sunt „biserică”. Că doar cineva nu se numește cu un nume decât dacă acel nume reprezintă ceea ce crede că este acel cineva.

Altfel, ar trebui să aplicăm înțelepciunea Sfinților Părinți, care s-au ferit să dea numele de „biserică” ereticilor.

Sfântul Chiril al Ierusalimului, în Cateheza XVIII, spune: „Cuvântul «biserică» are multe sensuri… Cineva ar putea afirma că, propriu vorbind şi adevărat, şi adunarea celor răi, a ereticilor… este tot biserică; **împotriva acestei afirmaţii Simbolul credinţei te-a întărit şi ţi-a predat acest articol de credinţă**: Într-una sfântă, sobornicească şi apostolească Biserică, **ca să fugi de adunările lor spurcate şi să rămâi pururea în sfânta, sobornicească Biserică** în care ai fost renăscut. Când te duci într-un oraş, nu întreba numai: «Unde este casa Domnului?», pentru că şi celelalte erezii ale necredincioşilor îndrăznesc să numească vizuinele lor case ale Domnului, nici nu întreba numai: «Unde este biserica?», ci: «Unde este biserica cea sobornicească?»”[32] (s.n.).

Din acest text vedem că termenul „biserică” nu poate fi folosit pentru a numi ereziile, chiar şi atunci când îl folosim „propriu vorbind şi adevărat”, adică în sensul său literal (din limba greacă) de „adunare”. Faptul că trebuie să întrebăm de „biserica sobornicească” (ortodoxă) înseamnă că termenul nu poate fi folosit nici măcar din eroare pentru erezii, pentru a nu induce în eroare pe cei nefamiliarizaţi cu doctrina creştină.

Am putea continua să prezentăm mulțimea de sfinți care se opun acordării termenului de „biserică” ereticilor, dar cred că am demonstrat suficient faptul că el a fost acordat într-un context mai larg, ecumenist, nicidecum pentru a se recunoaște în mod politicos o anumită conduită socială, care ne obligă să îi numim pe cei cu care intrăm în contact cu numele pe care și-l dau ei.

După cum cred că am demonstrat, cu deasupra de măsură, că **departe de a combate teoriile ecumeniste eretice, sinodul din Creta de fapt le-a folosit**

din plin și le-a ratificat prin documentele sale.

Epilog

Am prezentat în acest studiu o viziune cu totul diferită decât cea creionată, cu tușe atât de groase și de stridente, de părintele Alexandru în lucrarea sfinției sale.

Am arătat că **nepomenitorii care luptă cu adevărat pentru dreapta credință sunt oameni care nu s-au despărțit niciodată de Biserica Ortodoxă și nu o vor face niciodată și merită să fie respectați pentru ceea ce fac, nu batjocoriți**.

Părintele Alexandru propune o „schemă a căderii nepomenitorilor", care, în opinia sa, cuprinde câteva trepte care se implică una pe alta:

1. descentrarea adevărului: „ierarhul care spune erezii, chiar dacă este necaterisit, pierde harul";
2. cel care îl pomenește pierde harul;
3. toată Biserica a pierdut harul pentru că îl pomenește;
4. nu mai există Sfântă Biserică văzută instituționalizată, ci numai una nevăzută, „tainică";
5. identificarea (prin pretextul că îi combate și îi dă anatemei) cu ereticii ecumeniști, care nu cred în existența unei Biserici Sfinte văzute, instituționalizate, ci doar a uneia nevăzute, „ramificată";
6. dezbinarea de Sfânta Biserică;
7. pierderea harului și a mântuirii.

Am demonstrat, sper, cu destule argumente, că noi, nepomenitorii echilibrați, care ducem lupta constant din 2016, urmând strict modelul patristic, așa cum ne-au învățat sinodul din Alexandria din 326, nepomenitorii din epoca lui Nestorie, a iconoclasmului, a urgiei uniatiste a Ferarrei-Florența, a uniatismului transilvan din secolul al XVIII-lea chiar, nu agreăm niciuna dintre ideile pe care părintele Alexandru le pune în sarcina nepomenitorilor în general, **ci, timp de șase ani, am luptat din greu să ne ferim de astfel de idei, promovate de oameni care erau infiltrați, posibil chiar de Patriarhie, și sprijiniți de un grup de monahi cu educație teologică precară**, care au luat alături de ei o parte dintre

nepomenitori, dar nu pe toți, cei mai mulți rămânând pe o cale corectă, care ocolește toată schema căderii propusă.

În documentele noastre, pe care le poate citi oricine pe siteul *Mărturisirea Ortodoxă*[33] sau în cărțile pe care le-am editat și pe care le punem la dispoziție gratuit oricui dorește, am afirmat cu toată tăria că:

1. deși sunt eretici, pentru că au mărturisit erezia ecumenistă plenar la sinodul din Creta sau le-au acceptat tacit la București, niciodată niciunul nedelimitându-se de acest sinod și de documentele sale, **ierarhii nu își pierd harul până la momentul caterisirii de către un sinod ortodox**;
2. **preoții care pomenesc ierarhul nu pierd harul, iar Tainele lor sunt valide, nefiind întinate, deoarece Hristos nu poate fi întinat de nimic**, ei având în fața lui Dumnezeu vinovăția morală de a nu lua atitudine față de erezie, motiv pentru care nu îi frecventăm, nu pentru a-i judeca, ci pentru a-i motiva să lupte și mai ales să rămână vigilenți, pentru ca apropierea de ierarhul eretic să nu le schimbe în timp cugetul;
3. **sub nicio formă nu acceptăm ideea că Biserica Ortodoxă Română a pierdut harul, prin căderea ierarhilor**, considerând această idee schismatică, de origine stilistă;
4. **respingem categoric ideea că nu mai există Biserică văzută, instituțională**, deplângând doar faptul că, în acest moment istoric, ca și în epoca lui Nestorie, a lui Arie sau a iconoclaștilor, ierarhia și unii dintre preoți și mireni împărtășesc erezia ecumenistă. Așteptăm ca Dumnezeu să o curățe de erezie, printr-un sinod ortodox, pentru a reveni în sânul parohiilor noastre;
5. **neîmpărtășind nicio idee despre căderea din har a Bisericii noastre, dimpotrivă, combătându-le, nu ne identificăm în niciun fel cu doctrina protestantă**, spre deosebire de arhierei ai Bisericii noastre, care nu mai știu unde se află Biserica Ortodoxă a Crezurilor și ratifică sinodal *Declarația de la Toronto*, care vorbește despre o „Biserică a Crezurilor" virtuală;
6. **întrucât păstrăm cu mare grijă hotarul impus nepomenirii de către canonul 15 I-II, nu ne dezbinăm de Biserică**, iluzia că o facem fiind alimentată doar de propaganda ecumenistă, foarte motivată în a acoperi erorile de la Creta ale ierarhilor, care refuză să le recunoască;
7. **nu ne punem în pericol mântuirea, pentru că cei ce luptă pentru**

dreapta credință, urmând calea strâmtă și grea a Sfinților Părinți nu își periclitează mântuirea.

În aceste condiții, întrebarea care se pune este: **Este îndreptățit părintele Alexandru să vorbească despre toți nepomenitorii așa cum o face, având în vedere că datele pe care le folosește în analiza sfinției sale sunt incomplete, iar cele care lipsesc dărâmă din temelii toate concluziile trase?**

Este îndreptățită lumea academică, dacă este onestă, să considere ca o lucrare de referință în sectologie o astfel de scriere, sau ar trebui să o invalideze în baza datelor noi pe care tocmai le-am prezentat?

Dacă totuși decide să o primească ca pe o scriere de misiologie, minima obiectivitate academică ar impune menționarea la pachet cu ea a acestui drept la replică, pentru ca istoria să nu consemneze atât de distorsionat fenomenul luptei pentru apărarea dreptei credințe de erezia ecumenistă prin intermediul îngrădirii de ierarhii care o propovăduiesc.

Slavă lui Dumnezeu, care m-a ajutat să duc la bun sfârșit această cercetare,

pentru rugăciunile Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, ale Sfântului Sfințitului Ierarh Fotie cel Mare, Patriarhul Constantinopolului, a cărui pomenire o săvârșim astăzi, și ale tuturor Sfinților. Amin.

Note

[1] Protopresbiter Teodor Zisis, *Îngrădirea nu este schismă*. Lămuriri datorate, ASMI-B, Suceava, 2018, p. 29.

[2] https://www.marturisireaortodoxa.ro/sa-stam-bine-sa-stam-cu-frica-sa-luam-aminte/.

[3] https://www.marturisireaortodoxa.ro/canonul-sfantului-atanasie-cel-mare-despre-reprimirea-celor-ce-nu-s-au-facut-partasi-eresului-de-bunavoie/.

[4]
https://www.marturisireaortodoxa.ro/de-ce-spunem-ca-monahul-sava-afirma-ca-duhul-sfant-sfinteste-taine-spre-osanda-pomenitorilor/.

[5]
https://www.marturisireaortodoxa.ro/intreruperea-canonica-si-necanonica-a-pomenirii/.

[6] Neofit, Patriarh al Constantinopolului, *Pidalion*. Cârma Bisericii Ortodoxe, editura Credința Strămoșească, f.l., 2007, p. 362.

[7] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Tâlcuire la Epistola a doua către Timotei*, Omilia a doua, Editura Nemira, 2005.

[8] Nicodim Milaș, *Sfintele Canoane ale Bisericii Ortodoxe*, vol. 2, p. 323.

[9] Sfântul Chiril al Alexandriei, *Epistola 11*, în arhimandrit Vasilios Papadakis, *Străjerii Ortodoxiei. Luptele monahilor* pentru *apărarea Ortodoxiei*, Editura Egumenița, 2015, București pp. 91-92.

[10] „Epistola arhimandritului Vasile către Teodosie și Valentinian", în *Străjerii Ortodoxiei*, ed. cit., p. 95.

[11] „Florile Pustiei", în *Străjerii Ortodoxiei*, p. 102.

[12] Arhim. prof. dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe, Sibiu, 2005,* p. 200.

[13] *Ibidem*, p. 414.

[14] Steven Runciman, *Marea Biserică în captivitate*, traducere de Mihai-Silviu Chirilă, Sofia, București, 2012, p. 251.

[15] Enciclica Patriarhilor Ortodocși de la 1848, în Ioan. N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*, f.e. Sibiu, 2005, pp. 595-598.

[16] Într-un articol referențial, mitropolitul Ierotheos Vlachos demonstrează motivele reale pentru care s-au folosit expresiile care astăzi sunt atât de uzitate de către ecumeniști ca arme de convingere că ei, chipurile, ar urma calea sinoadelor anterioare. Potrivit mitropolitului, aceste motive sunt: politețea, referirea la clădirile unde se țineau slujbe, numite convențional „biserici", nu la

cultul în sine, referirea la fostul statut de Biserică a tronului roman din perioada sa ortodoxă. O astfel de explicație are cu siguranță și această fluctuație, într-o epocă extrem de vitregă pentru Ortodoxie, a practicii Mirungerii în locul Botezului pentru papistași. Vezi https://www.paltin-petruvoda.ro/mitropolitul-ierotheos-vlachos-studiu-teologic-despre-sinodul-din-creta-si-despre-biserica-greciei-la-sfantul-si-marele-sinod-din-creta-studiu-integral/.

[17] https://bucovinaprofunda.com/2016/11/09/11697/.

[18] https://ortodoxiamarturisitoare.wordpress.com/2017/01/05/condamnarea-ecumenismului-in-conferinta-panortodoxa-de-la-moscova-1948-cu-participarea-patriarhului-bor-justinian-marina/.

[19] https://orthodoxethos.com/post/final-decision-of-the-church-of-georgia-on-the-council-of-crete-summary.

[20] https://www.marturisireaortodoxa.ro/anatemele-expresie-a-maniei-urii-si-a-blestemului-sau-manifestare-a-iubirii-lui-dumnezeu-si-a-bisericii-fata-de-omul-inselat-si-de-credinciosi/#_ftnref36.

[21] În cele din urmă a fost și el anatemizat de sinodul al cincilea ecumenic, prin canonul 11: „Dacă cineva nu îi anatemizează pe Arie, Eunomie, Macedonie, Apolinarie, Nestorie, Eutihie și Origen, la fel și scrierile lor eretice și, de asemenea, pe toți ceilalț eretici care au fost deja condamnați și anatemizați de către sfânta, sobornicească și apostolica Biserică și de către cele patru sfinte sinoade care au fost deja menționate și, de asemenea, pe cei care au propovăduit sau acum gândesc în același fel ca și ereticii mai înainte pomeniți și care rămân în greșeala lor chiar până la moarte, să fie anatema”.

[22] *Străjerii Ortodoxiei*, ed. cit., p. 75.

[23] https://odysee.com/@MSCVideo:6/biserica-e-aproape-desfiin-at-de-statul:7.

[24] Dr Irineu Popa, Mitropolitul Olteniei, *op. cit.*, p. 503.

[25] *Ibidem*.

[26] https://www.youtube.com/watch?v=l8SkC_shV3o.

[27] Despre o analiză a implicațiilor teologice ale *Declarației de la Toronto*, vezi https://www.marturisireaortodoxa.ro/implicatii-eclesiologice-ale-aprobarii-documentului-eretic-declaratia-de-la-toronto-de-catre-pseudosinodul-din-creta/#_ftn25. Studiul a fost prezentat la Conferința internațională de la Salonic din iunie 2018, pe tema „Sinodul de la Colimbari, după doi ani", fiind publicat în prestigioasele anale ale teologiei grecești *Theodromia*.

[28] http://www.aparatorul.md/recomandam-mitropolitul-serafim-de-kithireon-catre-patriarhul-ilias-al-georgiei/.

[29] Premisa IV.3 a *Declarației de la Toronto*, ratificată indirect de către sinodul din Creta, anulează din start principiul enunțat de către Sfântul Ciprian al Cartaginei *extra ecclesiae nulla salus*.

[30] https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/assembly/2006-porto-alegre/1-statements-documents-adopted/christian-unity-and-message-to-the-churches/called-to-be-the-one-church-as-adopted.

[31] Mihai-Silviu Chirilă, *Promovarea ecumenismului la nivel panortodox de către pseudosinodul din Creta. Răspuns la „minicatehismul ecumenist" editat de către Patriarhia Română sub numele* Despre Sfântul și Marele Sinod din Creta. Întrebări și răspunsuri, Editura ASMI-B, Suceava, 2017, pp. 68-69.

[32] Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Cateheze*, EIBMBOR, Bucureşti, 2003, p. 335.

[33] https://www.marturisireaortodoxa.ro/.